

นายทุนพอกำกับการขยายตัวของ เศรษฐกิจทุนนิยมภาคเหนือ

พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๒๓

การดำเนินนโยบายเศรษฐกิจทุนนิยมโดยรัฐในสมัยของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประสบความสำเร็จเพราะในขณะที่ยังให้ความสนับสนุนต่อกลุ่มทุนที่ใกล้ชิดกับผู้มีอำนาจในรัฐบาลกลุ่มการเมืองและธุรกิจอื่น ๆ ก็ได้คืนทุนแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่นเดียวกัน จนในที่สุดระบบทุนนิยมขุนนางไทยยังรากลึกลงในโครงสร้างเศรษฐกิจ (สังคีต พิริยะรังสรรค์ ๒๕๒๖:๒๘๐ - ๒๘๑) ขณะเดียวกันรัฐพยายามแทรกแซงระบบการผลิตโดยการลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เพื่อป้องกันการขยายตัวของทุนต่างชาติ แต่โรงงานรัฐวิสาหกิจส่วนใหญ่ก็ไม่มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน กลุ่มทหารและนักการเมืองที่เป็นฝ่ายตรงข้ามฉวยโอกาสที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม อ่อนแอลง ประกอบกับได้รับการสนับสนุนจากอเมริกาจึงทำการรัฐประหารในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้นำ รัฐบาลใหม่เปลี่ยนแปลงนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม อย่างสิ้นเชิงโดยยกเลิกกฎหมาย ขอบังคับ ซึ่งเป็นข้อจำกัดของการขยายตัวของทุน และเปิดโอกาสให้ทุนจากต่างประเทศเข้ามาลงทุนได้อย่างเสรี ทั้งนี้โดยมีธนาคารโลกเข้ามา มีบทบาทในการกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมผ่านคณะผู้เชี่ยวชาญที่มาสำรวจในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ - ๒๕๐๑ ผลงานการสำรวจเพื่อวางแผนนี้เองได้เป็นแบบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (๒๕๐๔ - ๒๕๐๘) นับแต่นั้นมารัฐบาลก็ไม่มีบทบาทในการลงทุนในระบบการผลิตโดยตรง แต่ไปมีบทบาทกระตุ้นให้ระบบทุนนิยมเติบโตขึ้น โดยผ่านการลงทุนสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น สร้างเขื่อนผลิตไฟฟ้า ทางหลวง การสื่อสาร ฯลฯ แนวทางการดำเนินการข้างต้นปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ และแผนพัฒนาเฉพาะพื้นที่ คือ แผนพัฒนาภาคเหนือและตะวันออกเฉียง

เหนือ ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา เช่นเดียวกับแผนของชาติคือ เน้นหนักผลตอบแทนด้านการเมือง

การก่อสร้าง โครงสร้าง เศรษฐกิจพื้นฐาน มีผลกระทบต่อบรรยากาศเศรษฐกิจทั้งในด้านการค้าและการผลิต การแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างหมู่บ้านกับเมือง เมืองกับกรุงเทพฯ ใต้สะพานกว๊านเร็วยิ่งขึ้นโดยอาศัยทางหลวงที่เชื่อมศูนย์กลางการค้าในภูมิภาคกับกรุงเทพฯ ในด้านการผลิตก็เช่นกันกับการค้า คือ ตลาดกระตุ้นให้มีการผลิตทั้งในภาคเกษตรและอุตสาหกรรม การศึกษาในขั้นนี้จึงเป็นการทบทวนนโยบายและแผนพัฒนาของรัฐในภาคเหนือ เพื่อศึกษาผลกระทบต่อบรรยากาศเศรษฐกิจภาคเหนือในช่วงต่อจากภาวะหลังสงคราม และศึกษากลุ่มผู้มีทุนกลุ่มต่าง ๆ ที่อาศัยโอกาสทางเศรษฐกิจนี้ทำการลงทุนในกิจการต่าง ๆ

ในตอนท้ายของบทจะไดกล่าวถึงลักษณะของการขยายตัวของทุนภาคเหนือนับตั้งแต่มีการขยายและการเปลี่ยนแปลงทางการค้า เมื่อทางรถไฟมาถึงจังหวัดเชียงใหม่ กับทิศทางของการขยายตัวของทุนในอนาคต เพื่อจะได้นำใจลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นของภาคเหนือมากยิ่งขึ้น

นโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐในภาคเหนือ

การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐในระดับประเทศ เริ่มต้นจากการสำรวจของคณะสำรวจเศรษฐกิจของธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและวิวัฒนาการ (ธนาคารโลก) ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ - ๒๕๐๑ และไครายงานผลการสำรวจในเอกสารโครงการพัฒนาการของรัฐสำหรับประเทศไทย ซึ่งต่อมาได้เป็นแม่บทสำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๐๘)

หลักการพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาฉบับที่ ๑ คือ รัฐควรสนับสนุนการเพิ่มผลผลิตในภาคเกษตรโดยการปรับปรุงระบบชลประทาน พัฒนาพันธุ์พืช เพิ่มปริมาณการชลประทานและเทคโนโลยี ในด้านอุตสาหกรรมรัฐต้องปล่อยให้เอกชนและต่างชาติเข้ามาดำเนินการ และเสนอมাত্রการสนับสนุนอุตสาหกรรม คือ ให้สิทธิประโยชน์ด้านภาษีอากร

แก่อุตสาหกรรมที่ได้รับการส่งเสริม ยกเลิกข้อจำกัดการขยายกิจการและปรับปรุงบริการ
ใหญ่ (สำนักงานสภาพัฒนาฯ ๒๕๐๓:๑๑๔ - ๑๒๖) หน่วยงานที่ได้รับการเสนอแนะให้
จัดตั้งขึ้นเพื่อกำเนินการตามมาตรการข้างต้นก็คือ คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน และ
บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจภาคเหนือ เอกสารดังกล่าวเสนอแนะ
แนวทางการพัฒนาคนเกษตรไว้เพียงคนเดียว คือสนับสนุนโครงการชลประทานหลวงทั้ง
ที่ดำเนินการเสร็จแล้วและอยู่ในระหว่างการก่อสร้าง เพราะหวังว่าพื้นที่เพาะปลูกจะได้
รับน้ำมากขึ้น และเสนอแนะให้สร้างอ่างเก็บน้ำ (เพ็ญอาจ: ๕๒ - ๕๓)

สำหรับการคมนาคมขนส่ง โครงการฯ เสนอให้รัฐบาลจัดกระบวนทางหลวง (สาย
เอก) ของประเทศรวม ๔ สาย ซึ่งเชื่อมกรุงเทพฯ เข้ากับจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางทาง
เศรษฐกิจสังคมในแต่ละภาค เช่น ทางหลวงระหว่างกรุงเทพฯ - เชียงใหม่, กรุงเทพฯ -
อุบลราชธานี, กรุงเทพฯ - หนองคาย, กรุงเทพฯ - อรัญประเทศ, และกรุงเทพฯ -
สงขลา เป็นต้น ทางหลวงสายกรุงเทพฯ - เชียงใหม่ ผ่านจังหวัดสำคัญ ๆ ของภาคเช่น
อุตรดิตถ์ ลำปาง ลำพูน แต่ในระหว่างการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาฉบับที่ ๑ การก่อสร้าง
หรือปรับปรุงทางหลวงยังไม่ใดดำเนินการแต่อย่างใด

จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๔ รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้จัดตั้งคณะกรรมการ
พัฒนาภาคเหนือขึ้นเพื่อพิจารณาแนวทางในการพัฒนาภูมิภาค โครงการพัฒนาภาคเหนือเริ่ม
ขึ้นพร้อม ๆ กับโครงการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในสถานะที่ภูมิภาคทั้งสองมีความ
สำคัญในทางยุทธศาสตร์ และเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจสังคม ป้องกันการแทรก
ซึมของคอมมิวนิสต์ แผนพัฒนาภาคจึงได้กำหนดขึ้นเพื่อกำเนินการในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๐๘
โครงการพัฒนาในแผนมุ่งเน้นไปเพื่อประโยชน์ทางการเมืองและความมั่นคงภายในมากกว่า
เพื่อเศรษฐกิจโดยตรง โครงการจึงเน้นหนักไปในเรื่องการสร้างทางหลวง (คูตารางที่
๕ - ๑)

ตารางที่ ๕-๑ งบพัฒนาภาคเหนือ แยกเป็นสาขา ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๒๕๐๔

หน่วย: ล้านบาท

สาขา	งบประมาณ	เงินกู้	เงินช่วยเหลือ	รวม	อัตราส่วน
๑. การเกษตร	๕๘๘.๕๒	๓๐๑.๓๔	๑๕.๐	๘๑๕.๒๖	๒๘.๐๘
๒. อุตสาหกรรมและเหมืองแร่	๑๔๒.๑๓	-	๑๓.๐	๑๕๕.๑๓	๕.๘๘
๓. การคมนาคมและขนส่ง	๘๐๕.๐	๓๔๓.๓	๑๑๓.๐	๑,๓๖๑.๓๐	๔๒.๐๑
๔. การพัฒนาชุมชนและการ สาธารณสุขโลก	๒๔๓.๑๑	๑๑๓.๐	๓.๘๐	๓๖๐.๐๑	๑๑.๑๓
๕. การสาธารณสุข	๘๕.๓๐	-	๑๘.๐	๑๐๓.๓๐	๓.๑๓
๖. การศึกษา	๒๘๐.๓๐	-	๒๘.๐	๓๐๘.๓๐	๙.๓๘
๗. งบพัฒนาภาคเหนือพิเศษ	๓๐.๐	-	-	๓๐.๐	๐.๙๒
รวม	๒,๒๒๕.๓๖	๗๖๖.๐๔	๑๕๓.๘๐	๓,๑๔๕.๒๐	๑๐๐.๐

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ๒๕๐๓

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สภาพทางหลวงแผ่นดินในขณะศึกษาเพื่อวางแผน(พ.ศ. ๒๕๐๖) นั้น ยังคงเป็นทางลาดยางและลูกรังสลับกันไป มีทางหลวงสายพิเศษโลก - หล่มสัก เพียงสายเดียวที่เป็นคอนกรีต แผนพัฒนาจึงกำหนดเส้นทางก่อสร้างทางหลวงที่มีความสำคัญทางการเมือง คือ เนนการสร้างทางในเขตที่ใกล้ชายแดน ไคแก ทางหลวงสายนาน - ปัว, เชียงราย - เทิง - เชียงของ, อัครคีต - น้ำปาด - ฟากหา, ทะเยา - เชียงคำ - เทิง, แม่สรวย - เวียงป่าเป้า - สันทราย(แผนพัฒนาภาคเหนือ ๒๕๐๗:๕๑ - ๕๒, ๕๔ - ๕๕)

งบประมาณสำหรับการพัฒนาภาคโดยส่วนใหญ่จะถูกใช้ไปในรายการพัฒนาทางหลวงแผ่นดินและจังหวัด จากงบประมาณพัฒนาภาคทั้งหมด ๓,๒๕๕ ล้านบาท จัดสรรเป็นงบพัฒนาการคมนาคมและขนส่งถึง ๑,๑๖๕ ล้านบาทหรือร้อยละ ๔๒ (ดูตารางที่ ๕-๑) รองลงไปเป็นงบพัฒนาการเกษตรร้อยละ ๒๔ งบพัฒนาชุมชนและการสาธารณสุขร้อยละ ๑๑ และงบพัฒนาอุตสาหกรรมและเหมืองแร่ร้อยละ ๕ ตามลำดับ แผนพัฒนาระบุถึงการพัฒนาอุตสาหกรรมว่าเมื่อการสร้างทางหลวงแผ่นดินและเขื่อนภูมิพลแล้วเสร็จ ภาคเหนือจะมีรากฐานสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมที่กว้างขวางต่อไป นอกจากนี้แผนพัฒนาเสนอให้จัดตั้งสถาบันส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อยขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลางในท้องถิ่น ตลอดจนเพื่อรักษาอุตสาหกรรมในครอบครัวมิให้สูญหายไปและส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้น เครื่องมือของรัฐที่จัดตั้งขึ้นภายหลังไคแก ศูนย์บริการอุตสาหกรรมภาคเหนือ(ปัจจุบันคือศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคเหนือ) (เพิงอาง:๔๕) แผนพัฒนาฉบับนี้ได้เลือกจังหวัดตากเป็นเมืองหลักหรือศูนย์พัฒนาภาคเหนือ ควบคู่เหตุผลที่จังหวัดตากเป็นศูนย์กลางการคมนาคมในภาคเหนือ ทั้งยังมีโครงการสร้างเขื่อนภูมิพลในจังหวัดด้วย จึงนับว่าอยู่ใกล้ลุ่มน้ำแหล่งพลังงานซึ่งเหมาะสมกับการพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งหนักและเบา แต่อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าประธานกรรมการพัฒนาภาคเหนือคือ พลเอกถนอม กิติขจร (ยศในขณะนั้น) นายกรัฐมนตรี มีพื้นเพเดิมเป็นคนจังหวัดตาก

ผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาภาคเหนือดังกล่าว ที่สำคัญก็คือการก่อสร้างและสำรวจเตรียมการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ไคแก โครงการก่อสร้างเขื่อน

ภูมิพล และการสำรวจเตรียมการก่อสร้างทางหลวงสายนครสวรรค์ - เชียงราย เมื่อ
 เชื่อนภูมิพลสร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากโครงการทั้ง
 สองคือ ภาคเหนือจะมีกระแสไฟฟ้าใช้เพิ่มขึ้น แต่ขณะเดียวกันอัตราค่ากระแสไฟฟ้าใน
 ภูมิภาคก็สูงกว่าอัตราในเขตนครหลวง ส่วนโครงการทางหลวงสุลาปาง - เชียงใหม่ และ
 นครสวรรค์ - เชียงราย ก่อสร้างแล้วเสร็จเปิดใช้ไค้ตั้งแต่วันที่ พ.ศ. ๒๕๑๒ และ พ.ศ.
 ๒๕๑๓ ตามลำดับ (กรมทางหลวง ๒๕๑๓/๒๕๑๔:๒๑) ช่วยอำนวยความสะดวกแก่การคมนาคม
 และขนส่งสินค้าควยรณมรทุกระหว่างกรุงเทพฯกับภาคเหนือเป็นอย่างมาก จนกระทั่งการ
 ขนส่งสินคาระหว่างกรุงเทพฯกับภาคเหนือเปลี่ยนจากรถไฟมาเป็นรถบรรทุกทุกแทน (คำผิง แซ่โจ้ว,
 สัมภาษณ์) การกระจายสินค้าออกจากแหล่งผลิตในกรุงเทพฯ จึงได้อาศัยทางหลวงใหม่เพิ่ม
 ขึ้นจากทางรถไฟเดิมและมีความสำคัญเพิ่มทวีมากยิ่งขึ้นไป

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๑ รัฐบาลกำหนดแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจที่สนับสนุน
 การลงทุนโดยภาคเอกชน และส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศโดยเฉพาะการผลิตสินค้า
 อุตสาหกรรมแทนการนำเข้า (Suehiro 1985:4 - 11) รัฐบาลจึงได้ให้สิทธิประโยชน์
 แก่ผู้ที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน ในบรรดากิจการที่ได้รับการส่งเสริม มีกิจการของ
 ต่างชาติสูงถึง ๑ ใน ๓ คือ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๕ การลงทุนจาก
 ต่างประเทศมีมูลค่า ๒,๕๗๐ ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ ๗๒ ของเงินทุนจดทะเบียนทั้งหมด
 นโยบายสนับสนุนอุตสาหกรรมของรัฐบาลจึงทำให้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วของผลประโยชน์
 ทางเศรษฐกิจของบรรษัทข้ามชาติตะวันตก ญี่ปุ่น ตลอดจนบริษัทการค้าญี่ปุ่น (Ibid:4-11
 4-14) การพัฒนาอุตสาหกรรมจึงเกิดจากทุนจากต่างประเทศที่แทรกแซงเข้ามาแต่ในระคับ
 ภาคโครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรมของภาคเหนือในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ยังคงเป็นการ
 ผลิตเพื่อแปรรูปวัตถุดิบขั้นต้นเพื่อการบริโภคภายในท้องถิ่นและส่งไปขายกรุงเทพฯ เช่น
 โรงสีข้าว โรงเลื่อย โรงน้ำแข็ง โรงงานน้ำตาล โรงงานฟอกหนัง โรงงานผลิตครึ่งและ
 แชลแล็ค ในจำนวนโรงงาน ๑,๐๓๓ โรง มีโรงสีข้าวเป็นจำนวน ๘๘๒ อย่างไรก็ตาม
 ประเภทของกิจการโรงงานก็ได้ขยายเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมบริการและการผลิต

เพื่อสนองความต้องการบริโภคภายในท้องถิ่น เช่น โรงซ่อมเครื่องยนต์เครื่องจักร โรงกลึง โรงพิมพ์ โรงงานน้ำอัดลม เป็นต้น (ดูตารางที่ ๕-๒) แต่อุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อสนองความต้องการบริโภคในท้องถิ่นบางประเภทมีปัญหาที่ไม่สามารถแข่งขันกับโรงงานในกรุงเทพฯ ได้ เช่น โรงงานน้ำอัดลม ดังในกรณีโรงงานโซคาเยเนี่ยนซึ่งเป็นกิจการในเครือของตระกูลศักดิ์คาทร ต้องเลิกกิจการไปเนื่องจากมีสินค้าจากบริษัทบุนรอดบิวเวอรี่ชายแข่งขัน (ณรงค์ ศักดิ์คาทร, สัมภาษณ์) จากสถิติประเภทโรงงานอุตสาหกรรมในปี พ.ศ. ๒๕๐๕ อาจกล่าวได้ว่าประเภทของกิจการอุตสาหกรรมภาคเหนือที่มีความมั่นคงจะต้องเป็นอุตสาหกรรมแปรรูปวัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น โรงงานน้ำตาล โรงงานฟอกหนัง โรงงานทอผ้า เพราะถ้าหากเป็นโรงงานที่มุ่งผลิตสินค้าบริโภคสำหรับตลาดท้องถิ่นโดยมีโรงงานคู่แข่งในกรุงเทพฯ โรงงานท้องถิ่นจะมีข้อเสียเปรียบในเรื่องทุนและขนาดการผลิต

เมื่อเปรียบเทียบอัตราการความเจริญเติบโตในภาคอุตสาหกรรม ดิจจากผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติสาขาอุตสาหกรรม ระหว่างภาคเหนือกับทั้งประเทศแล้ว ภาคเหนือมีอัตราการเจริญเติบโตเพียงร้อยละ ๓๓ ในเวลา ๑๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๒๕๑๒) เปรียบเทียบกับอัตราการความเจริญเติบโตของประเทศที่สูงถึงร้อยละ ๑๕๐ ในระหว่างการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจตามแผนพัฒนาฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๐ - ๒๕๑๔) คณะผู้เชี่ยวชาญขององค์การสหประชาชาติได้ทำการศึกษาวางแผนพัฒนาภาคเหนือในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ และเสนอปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของภาคเหนือไว้ดังนี้ คือ ภาคเหนือมีสภาพที่ห่างจากตลาดใหญ่และท่าเรือ ขาดการบริการทางคมนาคม อุตสาหกรรม แรงงานมีฝีมือ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกการขนส่ง ขาดสถาบันการเงินดอกเบี้ยต่ำ และอัตราค่าขนส่งและไฟฟ้าสูง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ ๒๕๑๖:๕๕) ลักษณะอุตสาหกรรมที่ควรพัฒนาในภาคเหนือได้แก่อุตสาหกรรมขนาดกลาง, อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกและทดแทนการนำเข้า, อุตสาหกรรมบริการ เกษตร และยังเสนอแนะให้ส่งเสริมและกระตุ้นอุตสาหกรรมด้วยสิ่งจูงใจทางการเงิน ภาษี ลดต้นทุนการผลิต จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้ตลอดจนบริการทางคมนาคมอุตสาหกรรม เช่น นิคมอุตสาหกรรม การฝึกอบรมแรงงาน บริการข่าวสารการลงทุน

ตารางที่ ๕-๒ จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมภาคเหนือ พ.ศ. ๒๕๐๕

ประเภท	หน่วย: โรง								รวม
	เวียงใหม่	ลำปาง	ลำพูน	แพร่	เชียงใหม่	น่าน	แม่ฮ่องสอน	ตาก	
โรงสีไฟ	๓๒๔	๓๕๐	๓๘	๒๖	-	-	๓๘	๒๐	๔๖๖
โรงทำอาหารแปง	-	๑	-	-	-	-	-	-	๑
โรงน้ำแข็ง	๕	๓	-	-	-	๑	-	๓	๑๒
โรงทำยา	๑	๒	-	-	-	-	-	-	๓
โรงเชื่อมและทำแผ่นโลหะ	๒	-	-	-	-	-	-	-	๒
โรงซ่อมเครื่องยนต์	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เครื่องเหล็ก	๕	๔	-	-	-	-	-	-	๙
โรงซ่อมเครื่องจักร	๓	๑๓	-	-	-	-	-	๒	๒๒
โรงพิมพ์	๓	๓	-	-	-	-	-	-	๑๐
โรงซ่อมรถยนต์	๔	-	-	-	-	-	-	-	๔
โรงถลุง	๑	๒	-	-	-	-	-	-	๑๑
โรงเคี้ยว	๓	๑	๒	๕	-	-	-	๔	๓๑
โรงน้ำตาล	๔	๕	-	-	-	-	-	-	๙
โรงตากหนังสัตว์	-	๕	-	-	-	-	-	-	๕
โรงทำเมล็ดครึ่งและ	-	-	-	-	-	-	-	-	-
แซดแลค	-	๑	-	๒	-	-	-	-	๑๑

ตารางที่ ๕-๒ จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมภาคเหนือ พ.ศ. ๒๕๐๕ (ต่อ)

หน่วย: โรง

ประเภท	เชียงใหม่	ลำปาง	ลำพูน	แพร่	เชียงราย	น่าน	แม่ฮ่องสอน	ตาก	รวม
โรงงานน้ำอัดลม	๑	๓	-	-	-	-	๒	๑	๗
โรงขนาน	-	๑	-	-	-	-	-	-	๑
โรงสร้างรถยนต์	-	๑	-	-	-	-	-	-	๑
โรงทอผ้าด้วยเครื่องจักร	-	๑	-	-	-	-	-	-	๑
โรงแปรรูปไม้	-	๑	-	-	-	-	๑	๕	๘
โรงทำกระเบื้อง	๑	๒	-	-	-	-	-	-	๓
โรงทำภาชนะดินเผา	๑	๒	-	-	-	-	-	-	๓
โรงทำภาชนะสังกะสี	-	๔	-	-	-	-	-	-	๔
โรงทำสี	-	๒	-	-	-	-	-	-	๒
โรงซ่อมแมคเคอริ	๑	๒	-	-	-	-	-	-	๓
โรงซ่อมวิทยุ	๒	๒	-	-	-	-	-	-	๔
โรงทำแปง	๕	๑	-	-	-	-	-	-	๖
โรงทอผ้าด้วยมือ	๔	-	-	-	-	-	-	-	๔
โรงทำกระดาษด้วยมือ	๒	-	-	-	-	-	-	-	๒
โรงถลุงแร่	๑	-	๑	-	-	-	-	-	๒

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๕-๒ จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมภาคเหนือ พ.ศ. ๒๕๐๕ (ต่อ) หน่วย: โรง

ประเภท	เชียงใหม่	ลำปาง	ลำพูน	แพร่	เชียงราย	น่าน	แม่ฮ่องสอน	ตาก	รวม
โรงทำน้ำตาลดิบ	๑	-	-	-	-	-	-	-	๑
โรงงานปุ๋ย	๑	-	-	-	-	-	-	-	๑
โรงสกัดน้ำมันพืช	๑	-	-	-	-	-	-	-	๑

ที่มา : กระทรวงอุตสาหกรรม อ้างจาก แผนพัฒนาภาคเหนือ พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๒๕๐๘
 สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ หน้า ๘ - ๕

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นต้น(เพ็ญอ้าง:๕๕) แมว่ารัฐบาลได้กำหนดแนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมในภูมิภาคไว้ชัดเจนแล้ว แต่กระนั้นรัฐบาลก็ไม่อาจสนใจให้อุตสาหกรรมในกรุงเทพฯและส่วนกลางขยายการลงทุนมาในภูมิภาคได้ กิจกรรมที่ไ้รับการส่งเสริมการลงทุนยังกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพฯและเขตใกล้เคียงเป็นส่วนใหญ่ จากกิจกรรมที่ไ้รับการส่งเสริมการลงทุนทั้งหมดจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๒ จำนวน ๙๙๐ กิจกรรม มีกิจกรรมที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพฯและเขตใกล้เคียงถึงร้อยละ ๖๙.๕ ภาคกลางร้อยละ ๒๑.๕ รวมแล้วมีกิจกรรมที่ไ้รับการส่งเสริมในภาคกลางและกรุงเทพฯสูงถึงร้อยละ ๙๐ คงมีจำนวนน้อยที่ตั้งอยู่ในภูมิภาค เช่น ภาคเหนือมีเพียงร้อยละ ๕ (คู่มือการางที่ ๕-๓) รัฐบาลยอมรับว่าสาเหตุที่อุตสาหกรรมในภาคเหนือขยายตัวได้ช้า เพราะอำนาจทางการตลาดมีจำกัดในอุตสาหกรรมรวมตัวอยู่ในเขตกรุงเทพฯ และรัฐบาลไม่มีมาตรการเพียงพอที่จะดึงดูดอุตสาหกรรมไปตั้งในภาคเหนือ(สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ ๒๕๑๘:๑๓๖ - ๑๓๗) ในแผนพัฒนาฉบับที่ ๓(พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๑๙) จึงได้กำหนดบริเวณจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน เป็นศูนย์กลางความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ผลของการพัฒนา ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ - ๓ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๑๔) พบว่าในขณะที่ประเทศสามารถบูรณะและก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและขยายบริการออกไปได้อย่างกว้างขวาง ปรากฏว่าประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจเหล่านั้นเกิดขึ้นเพียงเฉพาะในบางพื้นที่ และเกิดประโยชน์ต่อประชากรเพียงบางส่วน ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจไม่สามารถกระจายไปอย่างกว้างขวางและทั่วถึง แมว่าอัตราความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในอัตราร้อยละ ๙ ซึ่งเป็นอัตราที่น่าพอใจ แต่ปัญหาความยากจนของประชาชนยังไม่ได้บรรเทาลง จำนวนประชากรที่อยู่ในข่ายความยากจนเฉลี่ยทั่วประเทศมีประมาณร้อยละ ๒๕ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๘/๒๕๑๙ แผนพัฒนาฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔) จึงกำหนดแนวทางพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างส่วนกลางกับภูมิภาค (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ ๒๕๒๓:๑๒ - ๑๔) แผนพัฒนาฉบับนี้ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาภาคเหนือไว้ดังนี้คือ กระจายรายได้และปรับปรุงโครงสร้างการผลิตของ

ตารางที่ ๕-๓ จำนวนกิจการที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุนจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๒

ภาค	จำนวน	ร้อยละ
กรุงเทพฯและเขตใกล้เคียง	๕๓๘	๖๕.๘
ภาคกลาง	๑๖๖	๒๑.๕
ภาคเหนือ	๓๘	๕.๐
ภาคใต้	๒๑	๒.๗
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๗	๐.๙
รวม	๗๙๐	๑๐๐.๐

ที่มา: Mingsrn Santikarn (1980:31)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาค โดยให้ความสำคัญแก่เขตชนบทที่ยากจนและเขตเมืองที่มีปัญหาเศรษฐกิจและการว่างงานสูง โดยการให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรในชนบทที่ยากจนและไม่มีที่ทำกิน เพิ่มผลผลิตด้านการเกษตรและการใช้ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ สํารวจหาแหล่งทรัพยากรใหม่ และส่งเสริมการพัฒนาชนบทสมบูรณแบบ เพื่อเพิ่มความเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาการเกษตรกับอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตร นอกจากนี้แผนพัฒนายังกำหนดแนวทางการพัฒนาในพื้นที่เฉพาะ การส่งเสริมการมีงานทำในท้องถิ่น และการพัฒนาเมืองหลักของภาคคือจังหวัดเชียงใหม่และพิษณุโลก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ ๒๕๒๖:๒ - ๔) ผลการดำเนินการพัฒนาตามแนวทางการพัฒนาหลักและการพัฒนาภูมิภาค ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนในส่วนภูมิภาคได้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ ใ้รายงานผลการประเมินผลการพัฒนาตามแผนพัฒนาฉบับที่ ๔ ครั้งแรก (พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๒) ว่า รายได้โดยเฉลี่ยต่อบุคคลในภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือลดลง คือ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๕ - ๒๕๒๑ รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในภาคเหนือเท่ากับร้อยละ ๒๕.๘, ๒๔.๓ และ ๒๔.๑ ของรายได้เฉลี่ยของคนกรุงเทพฯตามลำดับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ ๒๕๒๓:๒) ดังนั้นผลของการพัฒนาตามแผนพัฒนาฉบับที่ ๔ ระยะต้น (พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๒) จึงยังไม่สามารถแก้ปัญหาความยากจนในภูมิภาคได้ แต่กลับมีแนวโน้มของปัญหาหนักหน่วงขึ้น

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๑ - ๔ อาจสรุปได้ดังนี้

๑. โครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐาน เช่น เชื้อน ระบบชลประทาน ถนน ทางหลวง ใ้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วในระยะแผนพัฒนาฉบับที่ ๑ - ๓ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๑๕) ทั้งนี้เป็นผลจากความร่วมมือระหว่างประเทศ ทั้งในรูปเงินช่วยเหลือและเงินกู้ยืมค่าผลของการพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานทำให้การผลิตในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมขยายตัวขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาถนนและทางหลวงซึ่งใ้เชื่อมโยงชนบทเข้ากับเมือง และเชื่อมโยงภูมิภาคเข้ากับเมืองหลวง การกระจายสินค้าในระดั้ต่าง ๆ มีความสะดวกรวดเร็วขึ้น คือมีการหมุนเวียนของผลผลิตทางการเกษตรและวัตถุดิบต่าง ๆ จากแหล่งผลิตเข้า



อุตสาหกรรมไปกับการส่งสินค้าอุตสาหกรรมเข้าสู่ภาคเกษตรกรรม ควบคู่กับระบบการค้า และการเงินในภาคเหนือจึงขยายตัวขึ้น เพราะกลุ่มนายทุนพ่อค้าท้องถิ่นมีเงื่อนไขที่เหมาะสม สำหรับการขยายการลงทุนในด้านการค้าและการบริการ ขณะเดียวกันระบบเศรษฐกิจภาคเหนือก็ได้ถูกผนวกเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับระบบเศรษฐกิจส่วนกลาง ดังนั้นทุนการเงินจาก ส่วนกลางจึงแทรกเข้ามาผ่านระบบธนาคารพาณิชย์และมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจภาคเหนือแทนทุน เงินกู้ในท้องถิ่นเดิม

๒. การพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานของรัฐบาลได้เชื่อมโยงเศรษฐกิจชนบท และเมืองให้ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น ดังนั้นระบบการผลิตในชนบทจึงเปลี่ยนแปลงไปสู่การผลิตเพื่อ ขยายและขึ้นต่อระบบการค้ามากขึ้น แต่การพัฒนาก่อให้เกิดความแตกต่างทางความรายได้โดย ครอบคลุมระหว่างเมืองกับชนบท ภูมิภาคกับเมืองหลวง จนกระทั่งรัฐบาลต้องเปลี่ยนแนวทางการ พัฒนาจากการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไปสู่การกระจายรายได้เพื่อแก้ปัญหา ความยากจนของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ภายใต้แผนพัฒนาที่ตามมา ชวนาซึ่งเป็น ผู้ผลิตในภาคเกษตรจึงยังต้องผลิตเพื่อสนองความต้องการของตลาด และรองรับการขยาย ตัวของการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าด้วย ระบบการแลกเปลี่ยนมีกลุ่ม พ่อค้าท้องถิ่นและพ่อค้าระดับประเทศเป็นผู้กำหนดราคาซื้อขาย ผู้ผลิตยังเป็นผู้รับผิดชอบของการ ซื้อถูกขายแพงอยู่ต่อไป

๓. การผลิตในภาคอุตสาหกรรมมีอัตราการขยายตัวต่ำ เพราะการหลั่งไหลของ สินค้าอุตสาหกรรมที่ผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าจากส่วนกลางเข้าสู่ภาคเหนือ ได้ทำให้ภาค เหนือเป็นตลาดภายในของโรงงานอุตสาหกรรมที่กระจุกอยู่ในกรุงเทพฯและส่วนกลาง อุตสาหกรรมภายในท้องถิ่นจึงเพิ่มขึ้นในเชิงปริมาณมากกว่าในทางประเภท กล่าวคือ อุตสาหกรรม แปรรูปผลผลิตจำพวกโรงสีข้าว โรงเลื่อย โรงน้ำตาล มีจำนวนมากขึ้น ทั้งนี้รวมถึงอุตสาหกรรม บริการที่สนองการขยายตัวทางการค้าและการแปรรูปวัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น โรงซ่อม เครื่องจักร เครื่องยนต์, โรงกลึง, โรงพิมพ์ นอกจากนี้บทบาทในการส่งเสริมการพัฒนา อุตสาหกรรมของรัฐเองก็ยังไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้เกิดการลงทุนด้านอุตสาหกรรมโดยผู้มี ทุนในท้องถิ่นและส่วนกลาง

ในตอนต่อไปของมทนี้จะเป็นการวิเคราะห์การขยายของทุนในท้องถิ่นหรือการใช้ทุนเพื่อขยายกิจการของกลุ่มนายทุนพ่อค้าท้องถิ่นเพื่อให้การศึกษาพัฒนาการของบทบาทนายทุนพ่อค้าภายใต้แผนพัฒนาห้าปี

การขยายตัวของทุนภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เมื่อเศรษฐกิจของภาคเหนือขยายตัวไปในช่วงการพัฒนาโดยรัฐตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กลุ่มทุนดั้งเดิมในภาคเหนือที่ได้อาศัยรากฐานมั่นคงไว้ตั้งแต่ระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นคนมากที่ใช้จ่ายทุนขยายกิจการตามไปด้วย โดยขยายไปตามแนวการลงทุนเดิมคือการค้าและการเงินซึ่งก็เป็นไปตามลักษณะพื้นฐานของกลุ่มทุนและขณะเดียวกันก็เป็นภาวะที่จำต้องเป็นของภาคเหนือดังที่กล่าวมาแล้ว ในช่วงต้นของตอนนี้จะแยกกลุ่มทุนออกพิจารณาเป็นตระกูล ๆ ไป ส่วนลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนและลักษณะเฉพาะอื่น ๆ จะกล่าวถึงในตอนต่อไป

การขยายตัวของกลุ่มทุนในระยะหลังจะปรากฏว่ามีทุนจากส่วนกลางเข้ามาร่วมทุนด้วย เนื่องจากขนาดของทุนท้องถิ่นไม่พอกับการขยายตัว ทั้งในแง่ขนาดของทุนและเครือข่ายความสัมพันธ์กับกลุ่มทุนในส่วนกลาง อนึ่ง นอกจากการขยายการลงทุนในภาคการค้าและการเงินแล้ว กลุ่มทุนท้องถิ่นก็มีบทบาทแทรกเข้าไปในภาคเกษตร อุตสาหกรรมและบริการด้วยเช่นกันในกรณีที่มีเงินโอนไหลเข้าจำนวนมาก แต่ก็เป็นบทบาทของทุนในการเข้าไปจัดการการซื้อขายมากกว่าบทบาทในการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิต ฉะนั้นในตอนนี้จะกล่าวเน้นลักษณะการขยายตัวของทุนพ่อค้าท้องถิ่นในแต่ละกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ

๑. การขยายตัวของทุนการค้า

นโยบายเสรีนิยมของรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เปิดโอกาสให้แก่ทุนขุนนางและทุนต่างประเทศขยายตัวได้อย่างอิสระ บริษัทการค้าต่างประเทศขยายกิจการของตนทั้งในกรุงเทพฯ และส่วนภูมิภาค ในภาคเหนือบริษัทการค้าตะวันตกและญี่ปุ่นได้ขยายกิจการใน

จังหวัดเชียงใหม่ โดยตั้งสาขาของตนขึ้น จำนวนบริษัทต่างประเทศจึงมีเพิ่มขึ้นจากบริษัท บอร์เนียว จำกัด และบริษัท บอมเบย์เบอร์มา จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทดั้งเดิมในภาคเหนือ จากทำเนียบบรรณาคาและบุคคลในจังหวัดเชียงใหม่ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ มีบริษัทการค้าต่างประเทศ จำนวน ๘ บริษัท ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นบริษัทการค้าตะวันตก(๗ บริษัท) มีบริษัทญี่ปุ่น เพียงบริษัทเดียว(หนึ่งสำนักงานศพอำมาตย์เอก พระยาอนุนาถพ่ายพิกิจ) บริษัทเหล่านี้ได้แก่ บริษัท ซิงเกอร์ ไซอิ่งแมชชีน จำกัด จำหน่ายจักรเย็บผ้า บริษัท คีทแฮลม์ จำกัด จำหน่าย สินค้าทั่วไป บริษัท โตโฮชินโยไทยแลนด์ จำกัด จำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้า บริษัท เบอร์ดี ยุคเกอร์ แอนคโกฯ สาขาเชียงใหม่ จำหน่ายสินค้าทั่วไป บริษัท แมสซีเย่เฟออร์กูสันฯ จำหน่าย รถแทรกเตอร์ บริษัท แองโกลไทยคอร์ปอเรชันฯ จำหน่ายรถยนต์ เครื่องยนต์ บริษัท เอส ไซแฮคคาร์คา จำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น พร้อมกันกับที่มีกิจการจำหน่ายสินค้าสำเร็จบาง ประเภทโดยบริษัทสาขาเช่นนี้ ผู้แทนจำหน่ายสินค้าสำเร็จรูปบางรายในกรุงเทพฯก็ได้ติดต่อกับพอลคาทองดินให้เป็นที่แทนจำหน่ายสินค้าของตนบาง ลักษณะการขายสินค้าของตระกูลพอลคาทองดินดั้งเดิมบางรายจึง เปลี่ยนจากการขายสินการวมกันหลายประเภทหลายยี่ห้อมาเป็น ตัวแทนจำหน่ายสินค้าบางประเภทและบางยี่ห้อแทน โดยมีข้อตกลงร่วมกันระหว่างพอลคาใน กรุงเทพฯและทองดิน แต่ตัวแทนจำหน่ายในกรุงเทพฯมักต้องมีความมั่นใจพื้นฐานทางเศรษฐกิจของพอลคาทองดินเช่นเดียวกับที่พอลคาทองดินทองวางใจตัวแทนจำหน่ายในกรุงเทพฯ(กว้าง เรียว เขียวรัชย์, สัมภาษณ์) การค้าในลักษณะนี้ดำเนินการโดยคนในรุ่นอายุที่ ๒ ของตระกูล พอลคาเป็นส่วนใหญ่ ผู้รับช่วงกิจการในรุ่นอายุที่สองนี้มักจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากสถาบันการศึกษาในประเทศหรือต่างประเทศเป็นอย่างดี ดังนั้น นอกจากทำการค้าที่สัมพันธ์กันมาแล้ว คนในรุ่นอายุนี้ยังใช้ทุนขยายธุรกิจให้กว้างขวางออกไป ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นด้าน พาณิชยกรรมและบริการ อันเป็นทำนองเดียวกับตระกูลพอลคาที่เคยดำเนินการเงินมาก่อน ซึ่งก็ได้เปลี่ยนแปลงการดำเนินกิจการให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลและลักษณะของธุรกิจการเงินสมัยใหม่

การขยายตัวของทุนการค้า นับตั้งแต่มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นต้นมา อาจพิจารณาได้จากประเภทของกิจการที่แต่ละตระกูลดำเนินการต่อเนื่องมาหรือเริ่มต้นดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ - ๒๕๒๓ ในการศึกษากรณีตัวอย่างในลำดับต่อไป ไตรวบรวมกิจการที่แต่ละตระกูลดำเนินการหรือมีส่วนในกิจการต่าง ๆ ตามลำดับเวลา ทั้งนี้บางกิจการอาจเลิกกิจการไปแล้ว แต่เนื่องจากต้องการศึกษาลักษณะการใช้ทุนจึงไต่ถามรวบรวมไว้ด้วย

ก. ตระกูลชุตินา - นิมมานเหมินท์

ตระกูลนี้เป็นตระกูลพ่อค้าที่ถือโลว้า เป็นกลุ่มพ่อค้าคนจีนรุ่นบุกเบิกของภาคเหนือ ซึ่งตั้งรกรากถายตามเมืองต่าง ๆ ริมแม่น้ำปิงตั้งแต่ยุคคนรัตนโกสินทร์ จนกระทั่งมาปักหลักสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้ในจังหวัดเชียงใหม่

ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ ตระกูลชุตินา - นิมมานเหมินท์ดำเนินธุรกิจการเงินในนามของทางหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลอนุสาร เชียงใหม่ ซึ่งหลวงอนุสารสุนทร (สุนันต์ ชุตินา) วางรากฐานตั้งขึ้นในเวลานั้น ลักษณะการดำเนินงานของทางคือใหญ่ยืมเงินโดยมีหลักทรัพย์ค้ำประกันให้เขา รับซื้อหรือแลกเปลี่ยนทรัพย์สิน ภายหลังจากที่หลวงอนุสารสุนทรถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. ๒๔๗๗ นั้นเอง นายกี นิมมานเหมินท์ ผู้เป็นทั้งหลานและบุตรเขยก็ได้รับช่วงเป็นผู้จัดการสืบต่อมา (ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ หสน.ช.ม.๑๔) ต่อมาหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ การดำเนินธุรกิจการเงินของตระกูลได้เปลี่ยนเป็นการเป็นตัวแทนของธนาคารนครหลวงไทย จำกัด ซึ่งโดยลักษณะการบริหารและการแบ่งปันผลประโยชน์มีฐานะเป็นหุ้นส่วนมากกว่าที่จะเป็นสาขา

เมื่อธุรกิจเริ่มขยายตัวในระยะ พ.ศ. ๒๕๐๐ ตระกูลชุตินา - นิมมานเหมินท์ จึงได้จัดตั้งบริษัท อนุสาร จำกัด ขึ้นเพื่อรองรับการขยายตัวนี้ โดยมีนายไกรศรี นิมมานเหมินท์เป็นผู้ดำเนินการคนสำคัญ กิจการของบริษัทประกอบด้วยธุรกิจการเงินในรูปแบบตัวแทนธนาคาร กรุงเทพพาณิชย์การ จำกัด เป็นตัวแทนจำหน่ายเครื่องจักรกลทางการเกษตรเช่น

เครื่องสูบน้ำ เครื่องสีข้าว รับขอมเครื่องจักร เครื่องยนต์ จำหน่ายอุปกรณ์อะไหล่เครื่องยนต์ ประกอบกิจการเหมืองแร่ เป็นตัวแทนจำหน่ายปุ๋ยและอุปกรณ์การเกษตรของบริษัท ยิมอินชอยา ตัวแทนรถยนต์สีโนของบริษัท บสชนโกษา (ไทยแลนด์)ฯ และเป็นตัวแทนจำหน่ายรถไถฮอนด้า ซึ่งต่อมาก็ได้ผลิตขายเอง แต่อย่างไรก็ตามกิจการหลักของบริษัทก็ยังคงคือ กิจการตัวแทนขนาคาร์

ในปี พ.ศ. ๒๕๐๐ บริษัท อนุสารฯ เป็นตัวแทนขนาคาร์ กรุงเทพมหานคร จำกัด ถึง ๑๒ สาขาใน ๖ จังหวัด คือในจังหวัดเชียงใหม่ ๓ สาขา ลำพูน ๑ สาขา ลำปาง ๒ สาขา เชียงราย ๓ สาขา แพร่ ๒ สาขา พิจิตร ๑ สาขา ภายหลังจากยังมีตัวแทนช่วงที่จังหวัด น่านอีก ๑ ราย (ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บจ.ช.ม.๕๐) เมื่อเปรียบเทียบกำไรของแผนกต่าง ๆ ในบริษัทอนุสารฯ แล้วกิจการตัวแทนนี้จะทำกำไรได้สูงสุดตลอดมา

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ขนาคาร์แห่งประเทศไทยห้ามการตั้งสาขาขนาคาร์ดำเนินการในลักษณะตัวแทน บริษัท อนุสารฯ จึงได้เลิกกิจการตัวแทนนี้ไป จากนั้นในเวลา ๒ ปี ต่อมาตระกูลนิมมานเหมินท์จึงได้เปิดบริษัทเงินทุนขึ้นดำเนินงานแทน เพื่อสืบทอดธุรกิจการเงินของตระกูลต่อไป ไคแกมบริษัท เงินทุนหลักทรัพย์ไทยพัฒนา จำกัด หลังจากนั้นใน พ.ศ. ๒๕๑๕ ก็ได้ตั้งบริษัทในเครือเพิ่มขึ้นอีกคือบริษัท ลานนาเครดิต จำกัด บริษัท เงินทุนหลักทรัพย์ไทยพัฒนา นั้นเมื่อแรกตั้งมีทุน ๔ ล้านบาทมีตระกูลเลี้ยว ซึ่งก็เป็นกลุ่มทุนท้องถิ่นเชียงใหม่ รวมทุนอยู่ควย ต่อมาจึงมีการเปลี่ยนแปลง โอนหุ้นทั้งหมดเป็นของตระกูลนิมมานเหมินท์และเพิ่มทุนเป็น ๒๐ ล้านบาทในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ และในปีนี้อเองบริษัทก็ร่วมกับบริษัท ฤกษ์เงินจาก กรุงเทพฯ คือบริษัท เครดิตการพาณิชย์ (ประเทศไทย) จำกัดก่อตั้งบริษัท ลานนาเครดิตฯ ขึ้นอีกแห่งหนึ่งควยทุนจดทะเบียน ๒ ล้านบาท ซึ่งภายหลังจากมีบริษัทควอนอินเตอร์ เนชั่นแนลฯ เข้ามารวมทุนควย

นอกเหนือจากการร่วมกันดำเนินการธุรกิจในนามของห้างหุ้นส่วนอนุสาร เชียงใหม่แล้ว แต่ละบุคคลในตระกูลยังได้ลงทุนประกอบกิจการส่วนตัวอีก เช่น บริษัท การค้าเชียงใหม่ จำกัด ซึ่งนางแจ่มจิตต์ เลขาหัวหน้า บัตรสาวของนายก็ก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการยาสูบ หรือนางอุณณ์ ชุติมา บุตรสาวอีกคนหนึ่งก็ได้ก่อตั้งบริษัท วรุษ จำกัด ทำการซื้อขายน้ำอัดลม สุรา ทั้งยังมี

กิจการจัดสรรที่ดิน เป็นเจ้าของศูนย์วัฒนธรรมเชียงใหม่สถานที่รองรับการท่องเที่ยว เป็นต้น
 เครือข่ายกิจการของตระกูลนิมมานเหมินท์ที่ได้เปิดดำเนินการในช่วง พ.ศ. ๒๕๐๐ -
 ๒๕๒๓ ศึกษาได้จากภาคผนวก ง(๑) กิจการทั้งหมดเป็นธุรกิจการค้า การเงิน และการ
 บริการ เว้นแต่บริษัทการค้าเชียงใหม่ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมยาสูบ

ลักษณะการดำเนินกิจการดังกล่าวข้างต้นแสดงไ้ว่าการขยายตัวของทุนในตระกูล
 พอคาคัง เคิมของจังหวัดเชียงใหม่มีลักษณะที่อนุรักษ์ กล่าวคือมีตั้งแต่ตระกูลสุทธิมาทำการค้า
 ทางเรือในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงระยะสงครามโลกครั้งที่ ๒ การสะสมทุนขั้นต้นล้วน
 แต่เป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าและการออกเงินกู้ขอเงินมา เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติ
 การค้าและการลงทุนต่างประเทศเริ่มฟื้นตัวขึ้นอีกครั้ง ตลาดต่างประเทศจึงมีความต้องการ
 สินค้าและวัตถุดิบมากขึ้น ดังนั้นการค้าและการลงทุนในประเทศจึงกระเี่งขึ้นและมีธุรกิจ
 ใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น ในภาคเหนือมีธุรกิจยาสูบ เหมืองแร่ สถาบันการเงินคือธนาคารพาณิชย์
 จึงขยายตัวอย่างรวดเร็ว การดำเนินงานใหญ่แบบดั้งเดิมไม่สามารถดำเนินต่อไปได้
 ทอมาเมื่อรัฐบาลเร่งรัดการก่อสร้างสาธารณูปโภคในภาคเหนือ เช่น ทางหลวง สถาบันการ
 ศึกษา โอกาสและช่องทางลงทุนในภาคเหนือจึงเปิดกว้างขึ้นโดยเฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่
 ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาค ในระยะนี้มีทุนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ได้ขยายการลงทุน
 ไปในธุรกิจการค้าและบริการ ทั้งเช่นกรณีการลงทุนของตระกูลนิมมานเหมินท์ ซึ่งทั้งบริษัท
 อนุสาร จำกัด เพื่อเป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้าชนิดใหม่และเป็นตัวแทนธนาคารพาณิชย์ ทอมา
 ก็ได้ขยายการลงทุนในกิจการจัดสรรที่ดิน โรงแรม บ้านพัก โบว์ลิ่ง ตลาด โรงพิมพ์ ซื่อขาย
 แร่ ณะเดียวกันเนื่องจากสถาบันการเงินในรูปแบบธนาคารพาณิชย์เติบโตขึ้น ธุรกิจการเงิน
 ดั้งเดิม (เป็นตัวแทน) ไม่สามารถดำเนินต่อไปได้ ตระกูลนิมมานเหมินท์จึงได้เปลี่ยนการ
 ดำเนินกิจการ เป็นรูปบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์แทน

ทราบจนกระทั่งปัจจุบันการดำเนินธุรกิจของตระกูลนิมมานเหมินท์จะอยู่ในรุ่นอายุ
 ที่ ๔ นับจากหลวงอนุสารสุนทรแล้วก็ตาม แต่การดำเนินธุรกิจส่วนใหญ่ยังเป็นธุรกิจการค้า
 และการบริการ แม้ว่าเป็กิจการที่ก่อตั้งขึ้นในระยะหลัง พ.ศ. ๒๕๐๐ ทุนของตระกูล
 สุทธิมา - นิมมานเหมินท์นับตั้งแต่ยุคหลวงอนุสารสุนทร (พ.ศ. ๒๔๑๐ - ๒๔๙๗) เป็นต้นมา

ยังคงเป็นทุนพ่อค้าซึ่งสะสมทุนจากกำไรและดอกเบี้ยที่ได้จากการดำเนินธุรกิจการค้าและการเงิน

ข. ตระกูลเดียว

ตนตระกูลเดียวหรือนายอู๋ แซ่เดียว เป็นพ่อค้าเรือที่ถือสัญชาติอังกฤษ ใ้กว้างรากฐานการสะสมทุนผ่านการค้าและการออกเงินกู้ ถือเป็นพ่อค้าคนจีนรุ่นเดียวกับหลวงอนุสารสุนทรและเคยมาร่วมกันลงทุนในบางกิจการ ในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ลงทุนไปในการขยายกิจการการค้าและการออกเงินกู้

เมื่อทางรถไฟมาถึงเชียงใหม่และการค้าทางเรือย่านวัดเกตฯ ขาลง ร้านขายของชำและเสื้อผ้าของตระกูลนี้จึงย้ายมาที่ถนนท่าแพ ไซ้ชื่อ เหลียวยงจวน ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของร้าน ส.การคาท่าแพ หลังจากมีโครงการสร้างเขื่อนภูมิพลและทางหลวงในภาคเหนือสินค้าที่ขายเริ่มเปลี่ยนแปลงจากเสื้อผ้า ค้าย ของชำ มาเป็นอุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้า จักรยาน นอกจากนั้นในระยะหลัง พ.ศ. ๒๕๐๐ นอกจากทำการค้าแล้วยังได้ประกอบกิจการอื่น ๆ เช่น โรงแรม ซ้อชายแร่ และรับแลกเปลี่ยนรถใช้แล้ว

ในรุ่นอายุที่สองถัดจากนายอู๋ แซ่เดียว พี่น้องในตระกูลเดียวได้แยกย้ายกันทำกิจการเครื่องใช้และอุปกรณ์ไฟฟ้ารายใหญ่ในยุคแรกที่สินค้าเครื่องใช้ไฟฟ้าเริ่มเป็นที่นิยมจนเป็นผู้แทนจำหน่ายรายใหญ่ของจังหวัดเชียงใหม่ กิจการเหล่านี้คือกิจการร้านค้าของสกุลเดียววิริยะกุล เรียวเขียรชัย เลียวสวัสดิพงษ์และสุจริตรักษ์

ปัจจุบันสกุลเรียวเขียรชัย เป็นกลุ่มที่บริหารการค้าในเครือมากกว่ากลุ่มอื่นในเครือญาติ โดยมีบริษัทธาราจำกัด เป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ฮุนได จากบริษัทตรีเพชรฯ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๘ และยังคงขยายไปทำการค้าวัสดุก่อสร้าง ผลิตและขายวัสดุก่อสร้างบางประเภท ประกอบกิจการเหมืองแร่และจัดสรรที่ดิน กิจการในเครือของสกุลเรียวเขียรชัย เฉพาะบริษัทธาราจำกัด ซึ่งเป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ฮุนได ในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ มีสินทรัพย์มูลค่า ๑๘๖ ล้านบาท (ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บจ.ช.ม. ๘๓) ส่วนกิจการอื่นที่เกี่ยวข้อง

กับการค้าวัสดุก่อสร้างและผลิตภัณฑ์ก่อสร้าง เครื่องไฟฟ้า ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ มีสินทรัพย์รวม
ประมาณ ๓๕ ล้านบาท (ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บจ.ช.ม.๑๑๒, ๑๒๕, ๒๒๑) ภูมิภาคผนวก
ง(๒)

ค. ตระกูลศักดิ์คาทร

สิ่งที่ได้กล่าวถึงประวัติของตระกูลศักดิ์คาทรมาบ้างแล้วว่าเป็นตระกูลที่เริ่มต้นจาก
การค้าทางเรือในนามของร้านวนฮกเส็ง แล้วต่อมาได้เติบโตมั่นคงขึ้นในช่วงหลังสงคราม
โลกครั้งที่ ๒ ในยุคของนายริ้ว ศักดิ์คาทร ซึ่งสะสมทุนจากกำไรที่ได้จากการขายหนังสัตว์
ฟอกในตลาดของกงภายหลังสงครามยุติลงแล้ว ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มทุนหลัง
สงคราม กิจกรรมในระยะหลังสงครามของตระกูลนี้ยังคงอาศัยวิธีการขายแบบผ่อนส่งซึ่งมี
ประสบการณ์จากการ เป็นตัวแทนจำหน่ายจักรเย็บผ้าชิงเกอร์รุ่นแรกในเมืองเชียงใหม่ บริษัท
นิคมพานิช จำกัด ซึ่งตั้งขึ้นจากร้านวนฮกเส็งในปี พ.ศ. ๒๔๙๒ มีสินค้านำเข้าวางขาย
หลายชนิด เช่น นาฬิกา แวนตา ปากกา รถจักรยานและจักรยานยนต์ และเมื่อระบบสา-
ธารณูปโภคพัฒนาขึ้นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา บริษัท นิคมพานิชฯ จึงเพิ่มสินค้าประ-
เภทอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้าซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าญี่ปุ่น ในช่วง พ.ศ. ๒๕๐๖ - ๒๕๐๘ บริษัท
นิคมพานิชฯ ก็ได้ขยายกิจการในแบบตั้งสาขาขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่และลำปาง คือ ห้างหุ้น
ส่วนสามัญนิติบุคคลสหพาณิชย์ และบริษัท ลำปางนิคมพานิช จำกัด ในการสร้างเครือข่ายเพื่อ
ครอบครองตลาดสินค้าซึ่งขยายจากประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นรถจักรยานยนต์ รถยนต์ บริษัท
นิคมพานิชฯ ใช้วิธีการตั้งร้านตัวแทนจำหน่ายในอำเภอและตำบลใหญ่ ๆ ทั่วภาคเหนือ และ
ให้ผลคอมแทนในรูปของส่วนต่างของราคาขาย ซึ่งตัวแทนในท้องถิ่นเหล่านี้ย่อมติดตามลูกค้า
ผ่อนส่งได้ดีกว่าการที่บริษัททำเอง ตัวแทนเหล่านี้จึงเป็นเสมือนสาขาของบริษัทนิคมพานิชฯ
ซึ่งมีฐานะเป็นตัวแทนจำหน่ายระคับภาคอีกทีหนึ่ง ระบบการกระจายสินค้าจากกรุงเทพฯ ไปสู่
ตลาดจังหวัด อำเภอ และตำบลเช่นนี้ เป็นกรณีตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า ชนบทมิได้อยู่ไกล
เกินกว่าที่ประเทศศูนย์กลางทุนนิยมจะนำสินค้าไปถึงได้

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ สินทรัพย์ของบริษัท นิคมพานิช จำกัด และห้างหุ้นส่วนสามัญ
นิติบุคคล สหพาณิชย์ รวมกันแล้วประมาณ ๒๕๕ ล้านบาท(ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บจ.ช.ม.

๗ และ หลน.๘๗)

นอกจากการค้าแล้ว ตระกูลศักคาทรและเครือญาติ เช่น ตระกูลจินคาศิรม์ ตระกูลวังทองคำ ยังดำเนินธุรกิจอื่นด้วย เช่น ธุรกิจจัดสรรที่ดิน ที่พักอาศัย และเนื่องจากการขายรถยนต์ของ เกี่ยวข้องกับการเช่าซื้อ บริษัท นิยมพานิชฯ จึงเคยร่วมลงทุนกิจการเช่าซื้ออยู่กับกลุ่มธุรกิจของนายพอล สิทธิอำนวย ไซ้ชื้อบริษัท เชียงใหม่สยามเครดิตฯ แต่ทำไปไคระยะหนึ่งก็เลิกกันไป โดยมีเหตุผลว่าระบบหมุนเงินเป็นแบบสมัยใหม่เกินไปจนตามไม่ทัน(ณรงค์ ศักคาทร สัมภาษณ์)

ง. ตระกูลคันทราพันธ์

กลุ่มทุนกลุ่มนี้เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่เติบโตขึ้นในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ต้นตระกูลคือนายวงษ์ชุน แซ่ตั้ง เป็นพ่อค้าคนจีนที่อพยพมาเชียงใหม่ในยุคสร้างทางรถไฟสายเหนือมาตั้งกิจการที่ทำคือขายของชำในตลาด ไซ้ชื้อหอรานวาคันสวนวงษ์ชุน นายวงษ์ชุนมีบุตรชาย ๓ คน คือ นายประสงค์ นายวิชและนายประวิทย์ คันทราพันธ์ ทั้งสามคนรวมกันจดทะเบียนทางหุ้นส่วนฯ คันทราพันธ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ เพื่อทำการค้าสินค้าอุปโภคบริโภค รับขนส่งสินค้าเป็นนายหน้าการค้าและกิจการโยกกวาน โดยเปิดดำเนินการค้าในตลาดวโรรสและตั้งร้านที่ถนนวิชัยนันท จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๕ จึงย้ายกันมาที่ถนนท่าแพ ธุรกิจของกลุ่มนี้เริ่มขยายหลัง พ.ศ. ๒๕๐๐ ประกอบด้วยกิจการตลาดสดขวางเผือก สามีมีบริการน้ำมันหลายแห่ง การขยายตัวของตระกูลคันทราพันธ์เกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อพี่น้องทั้งสามแยกกันไปตั้งร้านสรรพสินค้า จนเป็นเจ้าของทางสรรพสินค้าที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่ นายประสงค์ตั้งห้างซุณหภณท์ นายวิชตั้งห้างคันทราพันธ์ และนายประวิทย์ตั้งร้านคันทิยานันท์ ทั้งสามร้านเป็นทางสรรพสินค้าขนาดใหญ่ โดยมีห้างคันทราพันธ์เป็นร้านที่ใหญ่ที่สุด ต่อมาเมื่อธุรกิจทางสรรพสินค้าขยายตัวไม่ไค้แล้ว ตระกูลคันทราพันธ์จึงร่วมลงทุนกับกลุ่มทุนอื่น ๆ ในท้องถิ่น เช่น สายนายวิช ร่วมทุนกับตระกูลวิบูลสันติทำรถทัวร์ ค้าขายเครื่องจักรเครื่องยนต์รับเหมาก่อสร้าง แต่กลุ่มที่ขยายตัวไค้รวดเร็วคือนายประสงค์และนางบุญทวี เมื่อนายประสงค์ถึงแก่กรรม นางบุญทวีไค้ขยายการลงทุนออกไปอย่างกว้างขวาง เช่น ขายส่งสินค้าอุปโภค

บริโกล ขยายอุปกรณ์และเครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นตัวแทนจำหน่ายรถยนต์ คาพิซผล ตั้งสถานีบริการน้ำมัน โรงแรม จัตุสรวิทีดิน เป็นต้น ภูภาคผนวก ง(๘)

จ. ตระกูลชินวัตร

ความเป็นมาของตระกูลนี้ไ้กล่าวถึงโดยละเอียดแล้วในบทก่อน บทนี้จึงขอเน้นถึงบทบาทของตระกูลนี้ในการขยายทุนระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๐ - ๒๕๒๓ แม้ว่ากิจการหลักของตระกูลนี้ยังคงเป็นการผลิตและค้าผ้าไหม แต่เนื่องจากคนในรุ่นอายุที่สามหรือรุ่นลูกของนายเชียง ชินวัตร มีถึง ๑๒ คน ดังนั้นแต่ละคนจึงสร้างธุรกิจของตนนอกเหนือไปจากกิจการทอผ้า เช่น กิจการตัวแทนธนาคารนครหลวงไทย จำกัด โรงเรียน การค้าขายสินค้าทั่วไป รถประจำทางในเขตเทศบาล การซื้อขายที่ดิน ผลิตและขายสินค้าหัตถกรรมอื่น ๆ ตั้งห้างสรรพสินค้า โรงภาพยนตร์ เป็นต้น ภูภาคผนวก ง(๙)

สำหรับกิจการตัวแทนธนาคารนครหลวงไทย จำกัด เป็นกิจการที่รับมาดำเนินการต่อจากตระกูลนิมมานเหมินท์ซึ่งเป็นตัวแทนรายเดิม ตระกูลชินวัตร เปิดดำเนินการร่วมกับตระกูลพรหมชนะ ตระกูลทั้งสองเป็นตระกูลดั้งเดิมที่ค้าขายผ้าทอในสินค้าแพงและมีความสัมพันธ์เครือญาติในรุ่นอายุที่สอง อย่างไรก็ตามกิจการตัวแทนธนาคารก็ได้เกิดปัญหาจนกระทั่งเลิกเป็นตัวแทนไปในที่สุด ส่วนกิจการอื่นที่กล่าวข้างต้นเป็นธุรกิจที่ตระกูลชินวัตร เข้ามาดำเนินการในเขตตัวเมือง แม้ว่ากิจการพื้นฐานเป็นกิจการทอผ้าในอำเภอสนักแพง การขยายกิจการของตระกูลนี้ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจการค้าและบริการ แม้ว่าการสะสมทุนของตระกูลนี้ที่พัฒนามาจากการผลิตสินค้าหัตถกรรม แต่การผลิตสินค้าเปลี่ยนไปจากสมัยเริ่มค้าขายผ้าทอเพียงเล็กน้อย คือผู้ผลิตหรือแรงงานพักอาศัยอยู่ในบ้านเรือนของตน และมีพ่อค้าไปซื้อรวบรวมนำไปขายต่อ เมื่อเทียบกับการผลิตที่แรงงานเหล่านั้นเข้ามาผลิตในโรงงานและผลิตสินค้าให้แก่เจ้าของโรงงาน โดยที่เทคนิคการผลิตก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลง การผลิตสินค้าหัตถกรรมจึงมีข้อจำกัดในตัวเองทั้งด้านแรงงานฝีมือและตลาด คนอื่น ๆ ในตระกูลชินวัตรที่ก่อการสร้าฐานเศรษฐกิจชั้นใหม่จึงต้องเข้ามาดำเนินการเงินและบริการในเมือง

ฉ. ตระกูลทิบทร

ตระกูลนี้มีพื้นฐานการสะสมทุนขั้นต้น เช่นเดียวกับตระกูลพอคำกิ่งเดิมของจังหวัด เชียงใหม่ คือทำการค้าและออกเงินกู้ โดยเฉพาะในยุคก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในขณะที่มีพ่อค้ารุ่นใหม่ที่อพยพมาตั้งหลักแหล่งค้าขายในเมืองเชียงใหม่ ความต้องการสินเชื่อ จึงเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีกลุ่มทุนเก่า เช่น เจ้านายฝ่ายเหนือส่วนใหญ่ที่มีช่องทางการค้า และลงทุนน้อยลง เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินเป็นเงินสดเพื่อการบริโภค ดังนั้น ทุนการค้าจึงเป็นทุนขั้นต้นของตระกูลพอคำทั่วไป จึงเป็นแหล่งสนองความต้องการสินเชื่อและเงินสดได้ดี การสะสมทุนโดยวิธีการออกเงินกู้จึงทำต่อมาได้เรื่อยๆ และเนื่องจากที่ดินเป็นทรัพย์สินที่นิยมใช้เป็นหลักทรัพย์สินค้ำประกันเงินกู้ ทุนที่สะสมไว้ได้จึงมีทั้งทุนในรูป เงินตราและอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นที่ดิน การขยายทุนในระยะ พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมาจึงพบว่ากิจการของตระกูลนี้เป็นกิจการที่ใช่ที่ดินเป็นฐานที่สำคัญ เช่น ธุรกิจบ้านและที่ดินจัดสรร การซื้อขายและจำนองที่ดิน หรือร่วมลงทุนในกิจการอื่นโดยใช่ที่ดินเป็นต้นทุน ในด้านการค้า ตระกูลนี้มีกิจการผลิตยาแผนโบราณเป็นกิจการเก่าแก่ ภูภาคผนวก ๓(๖)

ช. ตระกูลโอสถาพันธ์

คงได้กล่าวถึงประวัติตระกูลโอสถาพันธ์ในบทที่ ๓ บ้างแล้วว่า ตนตระกูลคือนายชู โอ้ว เขียวทาง เป็นพ่อค้าคนจีนที่อพยพมาตั้งหลักแหล่งในภาคเหนือสมัยสร้างทางรถไฟสายเหนือ และได้ดำเนินกิจการโรงสีข้าว โรงน้ำแข็งในยุคบุกเบิก ในสมัยที่นายชูควบคุมกิจการเองนั้น นับได้ว่าเป็นนักธุรกิจที่มีอำนาจและอิทธิพลมากคนหนึ่ง แต่ต่อมาเสียชีวิตโดยถูกคนร้ายลอบวางระเบิดในตลาดที่เขาเป็นผู้สร้างขึ้นเอง เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ขณะมีอายุ ๖๕ ปี

ในรุ่นอายุที่สอง ตระกูลนี้ได้ขยายการลงทุนในกิจการต่าง ๆ นับตั้งแต่ช่วง พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา ได้แก่ กิจการป่าไม้ โรงงานเฟอร์นิเจอร์ โรงพิมพ์ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ในที่คลับ และตัวแทนจำหน่ายและซ่อมรถแทรกเตอร์ กับลงทุนร่วมกับตระกูลอื่นที่ทำการ กิจการเหมืองแร่ อย่างไรก็ตามแม้ว่าตระกูลโอสถาพันธ์จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับตระกูล

ชินวัตร และตระกูลกันทรานนท์ โดยการแต่งงานก็ตาม แต่ในค่านความสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจ กลับพบว่าการลงทุนร่วมกันระหว่างสามตระกูลนี้น้อยมาก ทั้งนี้เว้นแต่ที่มีโดยบุคคลที่แต่งงาน เขาไปเป็นเครือญาติ เช่น นางเข็มทอง (ชินวัตร) โอสถาพันธ์ นางสุรัตน์ (โอสถาพันธ์) กันทรานนท์ เป็นต้น ภูภาคผนวก ง(๗)

๕. ตระกูลบรรณปรภณ

ตระกูลนี้เป็นตัวแทนของกลุ่มทุนท้องถิ่นที่สามารถเติบโตขึ้นได้อย่างรวดเร็วในรุ่นอายุที่ ๒ ซึ่งธุรกิจก็งอกเงยในรุ่นอายุที่ ๑ เป็นกิจการค้าขายสินค้า ในตลาดควโรรส จนกระทั่ง การลงทุนของกลุ่มนี้ขยายตัวในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ และ ๒๕๒๒ ในธุรกิจการเงินถึง ๒ กิจการ คือ บริษัท ซี พี อินเวสเมนต์ จำกัด มีทุนจดทะเบียน ๓ ล้านบาท (ทะเบียนพาณิชย์ เชียงใหม่ บจ.ช.ม.๒๔๔) และบริษัท เอเซียแลนค์แอนด์เครดิท ทุนจดทะเบียน ๑ ล้านบาท (ทะเบียนพาณิชย์ เชียงใหม่ บจ.ช.ม.๒๒) นอกจากนี้ยังขยายขนาดการลงทุนกิจการค้าขายสินค้าพื้นเมืองโดยจดทะเบียนทุนถึง ๔.๕ ล้านบาท ในนามห้างหุ้นส่วนจำกัดทัศนารภณ ซึ่งเป็นขนาดทุนจดทะเบียนที่สูงมากสำหรับกิจการค้าสินค้าพื้นเมืองโดยทั่วไป ภูภาคผนวก ง (๘)

๒. การขยายตัวของทุนการเงิน

ทุนการเงินที่จะกล่าวถึงในที่นี้หมายถึงทุนที่หมุนเวียนอยู่ในสถาบันการเงินและหาผลประโยชน์จากดอกเบี้ย ในทางปฏิบัติยังคงมีเอกชนให้เงินกู้ยืมเพราะตระกูลพ่อค้าทั้งคนจีนและอินเดียในจังหวัดเชียงใหม่เมื่อทำการค้าสะสมทุนไคร่ระยะหนึ่งจะนิยมการออกเงินกู้ (สันต์ ชันแก้ว, สัมภาษณ์) การที่ตระกูลนิมมานเหมินท์รับเป็นตัวแทนธนาคารนครหลวงไทยในภาคเหนือ ทำให้การค้าขายและการลงทุนได้รับบริการจากการโอนเงิน การซื้อขายตัวแลกเงินและการกู้ยืม ในขณะเดียวกันเป็นตัวอย่างแก่กลุ่มทุนอื่น ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ในการดำเนินกิจการการเงินในรูปสถาบันการเงิน ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๐๐ ธนาคารพาณิชย์ที่เปิดดำเนินการในภาคเหนือทั้งในรูปตัวแทนและสาขา มีสาขาของธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด ๒ สาขา ในจังหวัดเชียงใหม่และลำปาง และตัวแทนธนาคารนครหลวง

ไทย จำกัด ๓ แห่ง ที่เชียงใหม่ ลำพูนและลำปาง ธนาคารกรุงเทพจำกัด ๓ สาขา ซึ่ง
เปิดที่สาขาสำเนาซอยเป็นสาขาแรก และที่ลำปางอีก ๒ สาขา ธนาคารกสิกรไทยจำกัด ๓
สาขา ที่ท่าแพ เป็นสาขาแรก และที่เคนซิงกับแพร์อีก ๒ สาขา

อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา ธนาคารพาณิชย์จากส่วนกลาง
ก็ได้เริ่มเปิดสาขาคำเนิการในภาคเหนือเพิ่มขึ้น เห็นได้จากจำนวนสาขาธนาคารพาณิชย์
ในภาคเหนือเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ มี ๓๐ สาขา ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ และ ๒๕๒๐ เพิ่ม
ขึ้นเป็น ๔๔ และ ๑๖๓ สาขาตามลำดับ เมื่อพิจารณาจำนวนสาขาธนาคารพาณิชย์เฉพาะใน
ภูมิภาคทั่วประเทศที่เพิ่มขึ้นในช่วง พ.ศ. ๒๕๐๐ - ๒๕๑๐ เพิ่มจาก ๑๒๒ สาขาเป็น ๓๕๓
สาขา หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๑๘๘ จึงกล่าวได้ว่าธนาคารพาณิชย์ขยายกิจการสาขาอย่างรวดเร็ว
เร็วในระยะ ๑๐ ปี(ดูตารางที่ ๕-๔) การกระจายตัวของสาขาธนาคารพาณิชย์ในภาคเหนือ
จะเริ่มต้นจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดแรกและจังหวัดลำปางเป็นจังหวัดที่สอง

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการ เปิดดำเนินการ ของธนาคารพาณิชย์ในภาคเหนือระยะต้นคือ
ธนาคารที่ใช้ระบบตัวแทนสามารถเปิดดำเนินการครอบคลุมพื้นที่ในจังหวัดต่าง ๆ ของภาค
เหนือได้มากกว่าธนาคารที่ใช้ระบบสาขา เพราะแม้ว่าในบางจังหวัดตัวแทนของธนาคาร
ไม่สามารถเข้าไปดำเนินการได้เอง ตัวแทนก็จะตั้งตัวแทนช่วงขึ้นดำเนินการแทน หรือเมื่อ
ตัวแทนรายเดิมเลิกดำเนินการ สำนักงานใหญ่ของธนาคารแห่งนั้นก็ยังสามารถเลือกพ่อค้า
เก่าแก่และมีฐานเศรษฐกิจมั่นคงในจังหวัดมาดำเนินการแทนต่อไปได้ ทั้งในกรณีที่ตระกูล
นิมมานเหมินท์เลิกเป็นตัวแทนธนาคารนครหลวงไทยฯ หันไปเป็นตัวแทนธนาคารกรุงเทพ
พาณิชย์การฯ แล้วมีตระกูลชินวัตร เทพมณี - โนนานนท์ เกษมประพาสน์ ในเชียงใหม่
ลำพูนและลำปาง ตามลำดับ รับเป็นตัวแทนดำเนินการต่อแก่ การดำเนินกิจการตัวแทนธนาคาร
ในระยะยาวมักเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างตัวแทนในท้องถิ่นกับผู้บริหารธนาคารในกรุงเทพ
ปัญหาที่ตัวแทนธนาคารมักถูกกล่าวหา ก็คือ ตัวแทนปล่อยสินเชื่อจำนวนมากภายในภูมิตั้ง
ของตน

ตารางที่ ๕-๔ จำนวนสาขานาการพาณิชย์ในภาคเหนือและส่วนภูมิภาคทั้งหมด
(ยกเว้นพระนครและธนบุรี) พ.ศ. ๒๕๐๐ - ๒๕๒๒

หน่วย: สาขา

ปี พ.ศ.	จำนวนสาขา	
	ในภาคเหนือ	ในส่วนภูมิภาคทั้งหมด
๒๕๐๐	๓๐	๑๒๒
๒๕๐๒	๕๖	๒๐๕
๒๕๐๔	๗๓	๒๗๕
๒๕๐๖	๗๕	๓๐๒
๒๕๐๘	๗๕	๓๑๓
๒๕๑๐	๘๔	๓๕๓
๒๕๑๒	๘๖	๓๗๑
๒๕๑๔	๘๔	๔๑๓
๒๕๑๖	๑๐๓	๔๖๐
๒๕๑๘	๑๒๔	๕๔๓
๒๕๒๐	๑๖๓	๗๒๑
๒๕๒๒	๒๑๐	๘๔๓

ที่มา: Nopalak Rakthan 1984:19, 23, 28

ท่ามกลางการเติบโตของธนาคารพาณิชย์ในภูมิภาคตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา ธนาคารพาณิชย์มีอิสระในการเปิดสาขาเพราะพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๔๔ ที่ยังมีผลบังคับใช้ในขณะนั้น ไม่มีบทบัญญัติที่ควบคุมการเปิดสาขา(ธนาคารแห่งประเทศไทย ๒๕๑๕:๒๗) ดังนั้นก่อนมาธนาคารแห่งประเทศไทยจึงได้เพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับการขออนุญาตเปิดสาขาธนาคารพาณิชย์ ในพระราชบัญญัติธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ระบุว่าธนาคารพาณิชย์ของใคร่ขออนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเสียก่อนในการเปิดสาขา คือ สาขาที่จะเปิดต้องเป็นสาขาของธนาคารพาณิชย์ที่แท้จริง มีสาขาในลักษณะตัวแทนหรือมอบอำนาจให้จัดการ และต้องไม่มีกัมปะโค การที่ธนาคารแห่งประเทศไทยเข้ามาควบคุมกิจการสาขาของธนาคารพาณิชย์ ทำให้ธุรกิจการเงินในรูปธนาคารพาณิชย์ในภูมิภาคถูกควบคุมให้อยู่ในกฎระเบียบเดียวกันทั่วประเทศ แต่สำหรับกลุ่มผู้มีทุนในท้องถิ่นการควบคุมนี้มีผลให้ทองเล็กการค้าเงินธุรกิจการเงินในระบบตัวแทนเท่านั้น เพราะตัวแทนรายเกิมนั้นก็จะเปลี่ยนฐานะไปเป็นผู้จัดการสาขา ผลตอบแทนเปลี่ยนจากการแบ่งครึ่งกำไรเป็นเงินก้อน และสำนักงานใหญ่มีความเสี่ยงในการปล่อยสินเชื่อทั้งหมด แม้ว่าตัวแทนได้เปลี่ยนฐานะแล้ว แต่ผู้จัดการก็ยังเป็นผู้พิจารณาสินเชื่ออยู่นั่นเอง ภาพพจน์ธนาคารที่เคยมีตัวแทนและผู้จัดการสาขาคือตัวแทนเกิมนิ่งไม่เปลี่ยนแปลง และโดยที่ตัวแทนยังเป็นผู้มีทุนมั่งคั่งที่สุดคนหนึ่งในจังหวัด การหาประโยชน์จากเงินกู้นอกสถาบันการเงินจึงดำรงอยู่ต่อไป

สำหรับตัวแทนบางรายที่เคยดำเนินการแล้วเลิกเป็นตัวแทนไป ก็มีใญ่กิจการประกอบธุรกิจการเงินแจะหันไปทำในรูปบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ดังเช่นกรณีตระกูลนิมมานเหมินท์ ซึ่งเคยเป็นตัวแทนธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การฯ และมีสาขาตัวแทนกระจายอยู่ ๑๓ แห่งในภาคเหนือ ไค่ก่อตั้งบริษัทสยามหลักทรัพย์และเงินทุนจำกัด มีผู้ถือหุ้นรายใหญ่เป็นคนในตระกูลชุกติมา - นิมมานเหมินท์ ตระกูลเลาหวัชร์ และสกุลต่าง ๆ ในตระกูลเดียว (เลี้ยวสวัสดิพงษ์, เรียวเชียรชัย, เลี้ยววิริยะกิจ, และสุจริตรักษ์) ทุนจดทะเบียน ๔ ล้านบาท ในปีต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นบริษัทไทยเงินทุนจำกัด และโอนหุ้นของตระกูลเดียวให้บริษัทเชียงใหม่พาณิชย์จำกัด ซึ่งตระกูลชุกติมา - นิมมานเหมินท์เป็นเจ้าของ ภายในเวลา ๒ ปี บริษัทนี้เปิดดำเนินการ ๔ สาขาในจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงรายและแพร่

ต่อมาจนถึงปี ๒๕๒๓ สินทรัพย์เพิ่มจากเมื่อแรกตั้ง ๔ ล้านบาทเป็น ๓๓๖ ล้านบาท แต่อย่างไรก็ตามในที่สุดก็ต้องรวมทุนกับบริษัทเงินทุนสากลา ของนายวิชัย วรชุกุล และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์สินเอเซีย ของนายชาติโร โสภณพานิช ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ เป็นต้นมา ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญที่ธุรกิจการเงินท้องถิ่นต้องรวมทุนกับทุนส่วนกลาง

พร้อม ๆ กับการดำเนินงานของบริษัทไทยเงินทุนจำกัด ตระกูลนิมมานเหมินท์ ก็ได้ก่อตั้ง บริษัทเงินทุนในเครือขึ้นอีกบริษัทหนึ่งคือ บริษัทลานนาเครดิต จำกัด ในปี พ.ศ. ๒๕๑๕ ผู้ถือหุ้นรายใหญ่คือบริษัทไทยเงินทุนฯ และบริษัทเงินทุนเครดิตการพาณิชย์ฯ มีทุนจดทะเบียน ๒ ล้านบาท ในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ มีสินทรัพย์รวม ๕๙ ล้านบาท การดำเนินธุรกิจการเงินของบริษัทลานนาเครดิตฯ นี้ มีการลงทุนร่วมกับทุนการเงินจากส่วนกลางมากกว่าบริษัทไทยเงินทุนฯ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นต้นมา กลุ่มทุนในจังหวัดเชียงใหม่ก็ได้ลงทุนในธุรกิจการเงินเพิ่มขึ้น เช่น บริษัทเชียงใหม่เทรดดิ้ง จำกัด โดยตระกูลเทเวศร์วิกรมย์ เจ้าของกิจการโรงเลื่อย นายชววิช คันทรานนท์ เจ้าของทางสรรพสินค้าใหญ่ที่สุดในเชียงใหม่, ตระกูลรอดเจริญ พอลคาปาไมและเป็นนักธุรกิจไทยภาคกลางที่ขึ้นมา ดำเนินธุรกิจหลายประเภท มีทุนจดทะเบียนทั้งสิ้น ๑๐ ล้านบาท (ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บจ.ช.ม.๑๕๔) ส่วนบริษัท นอร์ทเทอรันอินเวสต์เมนต์หรือ นอร์ทเทอรันชัพพลายส์ในปัจจุบันนั้น เป็นของนางบุญทวี คันทรานนท์ (ภรรยาหม้ายนายประสงค์ คันทรานนท์) ภายหลังก็ได้รวมทุนกับตระกูลโอสถานุเคราะห์ ในนามบริษัท เจเนอรัลไฟแนนซ์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด และบริษัทพีริเมียร์ชัพพลายส์ เริ่มจากทุนจดทะเบียน ๕๐๐,๐๐๐ บาท ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ และมีสินทรัพย์รวม ๒๔๕ ล้านบาทในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ อย่างไรก็ตามการดำเนินงานการเงินของบริษัทนี้เป็นการทำธุรกิจเช่าซื้อสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องอำนวยความสะดวกและรถยนต์ โดยเปิดสำนักงานที่เชียงใหม่ ลำปางและกรุงเทพฯ จากที่ไกลกล่าวมาทุนการเงินในท้องถิ่นมีลักษณะพึ่งพิงทุนการเงินจากกรุงเทพฯ ไม่อาจดำเนินการได้โดยอิสระ

๓. บทบาทของทุนพ่อค้าในการผลิตภาคเกษตร

การส่งพืชผลอื่น ๆ นอกจากข้าวไปขายนอกภาคเหนือเริ่มตั้งแต่ทางรถไฟมาถึงภาคเหนือในระยะแรก ผลผลิตเหล่านั้นเป็นพืชผักที่พ่อค้ารวบรวมซื้อจากชาวบ้านไปขาย แต่ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๐ เป็นต้นมา ปรากฏว่ามีการส่งเสริมให้ปลูกผักอย่างอื่นนอกจากข้าวบ้างแล้ว เช่น บริษัท บริติชอเมริกันโทแมตโก(บี เอ ที)ฯ ส่งเสริมการปลูกยาสูบและพระยาอนุบาล พายัพกิจ ข้าราชการประจำจังหวัดเชียงใหม่ ส่งเสริมการปลูกถั่วเหลืองในปี พ.ศ. ๒๔๗๓ (สุพร การุณพิภักตร์ ๒๕๑๔:๖) นอกจากนี้การตั้งโรงงานน้ำตาลที่อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ก็ทำให้ชาวนาในจังหวัดลำปางปลูกอ้อยเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญมาจนถึงปัจจุบัน ในระยะก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ จากการสัมภาษณ์พบว่าเริ่มมีการทำสวนลำไยเพื่อขายแล้วในจังหวัดเชียงใหม่ และมีพ่อค้าคนจีนในย่านสำเภาขอยมาซื้อไปส่งขายกรุงเทพฯ การค้าพืชผลทุกชนิดเพื่อบรรทุกรถไฟส่งตลาดกรุงเทพฯส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าคนจีนในย่านสำเภาขอยซึ่งอยู่ใกล้กับสถานีรถไฟ(คำผิง แซ่โจ้ว, สัมภาษณ์)

อย่างไรก็ตามในระยะปี พ.ศ. ๒๔๕๐ นั้นการปลูกพืชต่าง ๆ นอกจากข้าวในภาคเหนือตอนบนยังมีไม่กี่ประเภท คือ ยาสูบ ถั่วพันธุ์ต่าง ๆ ผักและผลไม้(ธรรมมหาดไทย ๒๔๕๐: ๑๓๖ - ๒๗๒) หลังปี พ.ศ. ๒๕๐๐ จึงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังในตารางที่ ๕-๔ ซึ่งแสดงจำนวนพื้นที่เพาะปลูกพืชอื่นนอกจากข้าว ในช่วงเวลา พ.ศ. ๒๔๕๐ - ๒๔๕๔ และ พ.ศ. ๒๕๐๑ - ๒๕๐๓ เพิ่มจาก ๐.๔ ล้านไร่ เป็น ๐.๖ ล้านไร่ หรือเพิ่มร้อยละ ๕๐ แต่จะมาเพิ่มอย่างรวดเร็วในระยะ พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๑๐ และ ๒๕๒๐ - ๒๕๒๒ เป็น ๑.๕ และ ๑.๖ ล้านไร่ ชนิดของพืชที่ปลูกเพิ่มขึ้นคือข้าวโพคและมันสำปะหลัง พืชทั้ง ๒ ชนิดนี้อยู่ในประเภทพืชไร่ในที่สูง ซึ่งเพาะปลูกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในระยะคน พ.ศ. ๒๕๐๓/๒๕๐๔ โดยเฉพาะข้าวโพค คณะสำรวจชาวโพคไทยจากญี่ปุ่นกล่าวถึงการพัฒนาการปลูกข้าวโพคอย่างรวดเร็วของไทยไว้ว่า เป็นเหมือนการระเบิด ของชาวนาไทยออกจากการผลิตข้าวในที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาไปสู่การเพาะปลูกพืชไร่ในที่สูง(Upland Food Crop) ซึ่งเกิดจากการที่การ เกษตร ของไทยมีพลังสะสมอยู่ และมีเงื่อนไขภายนอกเป็นตัวจูงคน

ตารางที่ ๔.๕ พื้นที่เพาะปลูกข้าวและพืชอื่น ๆ นอกจากข้าวในภาคเหนือ พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๕๒๒ (โคยเฉลี่ย)

หน่วย: ล้านไร่

ช่วงเวลา	ข้าว	พืชอื่น ๆ นอกจากข้าว	รวม
พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๔๘๔	๒.๓	๐.๔	๒.๗
พ.ศ. ๒๕๐๑ - ๒๕๐๓	๒.๕	๐.๖	๓.๑
พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๑	๒.๗	๑.๕	๔.๒
พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๒	๓.๘	๑.๖	๕.๔

ที่มา: ๑. ช่วงเวลา พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๕๑๑ จาก Ingram (1971:238)
 ๒. ช่วงเวลา พ.ศ. ๒๕๒๐ - ๒๕๒๒ จากสถิติการเกษตรของประเทศไทย ปีเพาะปลูก ๒๕๒๓/๒๕๒๔ ของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (๒๕๒๔) และรายงานผลการศึกษาวเคราะห์ห้วยเบื้องตน โครงการศึกษาปรับปรุงระบบตลาดสินค้าเกษตรภาคเหนือ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๒๕๒๗)

ศูนย์วิทยพัทยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จนเกิดการระเบิดทางการเกษตรขึ้น (Agricultural Explosion) (คางิจิระ ๒๕๒๕: ๒) และพื้นที่ที่มีการปลูกข้าวโพคเพิ่มขึ้นในประเทศคือ ๑๗ จังหวัดในภาคเหนือ ผลผลิตในปีการเพาะปลูก ๒๕๒๓/๒๕๒๔ ๑.๒ ล้านตัน เทียบกับทั้งประเทศ ๒.๕ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๔๑ ของผลผลิตทั้งประเทศในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนมีการปลูกข้าวโพคมากที่จังหวัดเชียงราย น่าน แพร่ เชียงใหม่ โดยเฉพาะเชียงรายเป็นจังหวัดที่มีการปลูกพืชไร่ขยายเพิ่มขึ้นมากแห่งหนึ่ง และนอกจากข้าวโพคแล้วมันสำปะหลังก็เป็นพืชไร่อีกอย่างหนึ่งที่ปลูกกันมากในภาคเหนือตอนบน

สาเหตุที่พื้นที่เพาะปลูกพืชอื่นนอกจากข้าวขยายตัวนี้ อาจอธิบายด้วยเหตุผลประการหนึ่งว่า ชาวนาต้องการรายได้ที่เป็นเงินตราชาวนาจึงปลูกพืชอื่นเพิ่มขึ้นเพื่อขายมากกว่าที่จะปลูกข้าว (Silcock 1970:136 cited from Chapman 1967) ทั้งนี้เพราะตลาดในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ มีความต้องการพืชผลอื่นที่ไม่ใช่ข้าวเพิ่มขึ้น และราคาข้าวในประเทศไทยมีความผันผวนตลอดเวลา

แต่สาเหตุที่ชาวนาต้องการเงินตราเพิ่มขึ้นและผลิตเพื่อบริโภคน้อยลงทั้ง ๆ ที่ชาวนาเคยผลิตเพื่อใช้เองและพึ่งตนเองได้มานานแล้ว อาจกล่าวได้ว่าในขณะที่ภาคเกษตรสามารถส่งผลิตผลของตนออกสู่ตลาดได้สะดวกเร็วขึ้น เนื่องจากถนนและทางหลวงเชื่อมระหว่างแหล่งผลิตกับตลาด สินค้าจากตลาดก็ไหลหมุนเวียนย้อนกลับเข้าไปในแหล่งผลิตเช่นเดียวกัน ถนนและทางหลวงช่วยให้การแลกเปลี่ยนสินค้าสะดวกขึ้น ดังนั้นการบริโภคสินค้าประเภทอุปโภคบริโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกของชาวนาจึงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ สินค้าอุตสาหกรรมเข้าไปแทนที่ผลิตผลจากหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น เครื่องใช้พลาสติกเข้าไปแข่งขันกับเครื่องจักสาน แม้สิ่งของจำเป็นที่เคยผลิตเอง เช่น น้ำมัน ข้าวสาร ก็หันไปซื้อเอาแทน สินค้าที่ไม่เคยต้องใช้เลยก็กลายเป็นของจำเป็น เช่น ยาสีฟัน ผงชูรส แชมพู บุหรี่ กระจ่างสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น จักรยาน จักรยานยนต์ วิทยุ โทรทัศน์ ก็พลอยกลายเป็นสิ่งจำเป็นด้วย เพื่อพิจารณาระดับของการเปลี่ยนแปลงการผลิตเพื่อใช้เองของชาวนาไทย มาขารุ คางิจิระ (๒๕๒๕:๓๐, ๔๕ - ๔๖) ผู้วิจัยเรื่องการเกษตรกับการพัฒนาเศรษฐกิจไทย ได้ใช้

ข้อมูลจาก Thailand Economic Farm Survey 1953 ของกรมเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตร โดยถึงเอามูลค่าของผลผลิตที่ชาวนาเก็บไว้เป็นอาหารและเป็นเมล็ดพันธุ์ คุ้มค่านี้ราคาผลผลิตระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๘๖ - ๒๕๐๖ ซึ่งสูงขึ้น ๓๒ % ผลที่ได้ออกมาคือมูลค่าของผลผลิตที่ชาวนาเก็บไว้ใช้เองในปี ๒๕๐๖ และถ้าใช้วิธีเดียวกันในการหามูลค่าของผลผลิตที่ชาวนาเก็บไว้ใช้เองในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ เปรียบเทียบอัตราการผลิตเพื่อใช้เองได้ดังนี้ อัตราการผลิตเพื่อใช้เองทั่วประเทศลดลงจาก ๘๒ % ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็น ๓๘ % ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ สำหรับภาคเหนือยังมีอัตราผลิตที่รวดเร็วกว่าภาคอื่นคือจาก ๘๙ % เป็น ๓๘ % ในทางตรงกันข้ามอัตราของการผลิตที่เป็นเศรษฐกิจเงินตรา (Money Economy) ต่อการผลิตส่วนที่ไม่ใช่เงินตรา (non - cash economy) โดยเฉลี่ยทั่วประเทศเพิ่มจาก ๕๐ % ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็น ๕๖ % ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ในภาคเหนือตัวเลขดังกล่าวคือ ๓๓ % เป็น ๕๘ %

การที่ชาวนาต้องแสวงหาเงินตราเพื่อซื้อสินค้าบริโภคทำให้ชาวนาต้องเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้เพียงพอต่อการบริโภคเองและการขาย ตั้งแต่ทศวรรษ ๒๕๐๐ เป็นต้นมา ชาวนาจึงเริ่มต้องการเทคโนโลยีในการผลิต เช่น ปุ๋ยและเครื่องทุ่นแรง ซึ่งได้เปลี่ยนจากการผลิตที่พึ่งทางธรรมชาติ แรงคนในครอบครัวและสัตว์เลี้ยงไปสู่การผลิตที่พึ่งพิงทุนและแรงงานรับจ้าง ในด้านที่เกี่ยวข้องกับทุน ชาวนาได้กลับเข้ามาสู่ระบบการแลกเปลี่ยนที่มีพ่อค้าควบคุมอยู่ ถึงในกรณีจังหวัดเชียงใหม่ - ลำพูน ในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ พบว่าชาวนาเชียงใหม่ใช้แรงงานสัตว์ควบคุมกับเครื่องยนต์ในอัตราร้อยละ ๑๐ ส่วนในจังหวัดลำพูนในอัตราร้อยละ ๑๔ จากแรงงานทั้งหมด เครื่องยนต์ที่ใช้กันมากได้แก่ เครื่องสูบน้ำ รถไถ หัวฉีกน้ำ และระหัดควีน้ำแบบกึ่งทันสมัย แม้ว่าอัตราการใช้แรงงานจากเครื่องยนต์ยังคงค่อนข้างต่ำ แต่อัตราการใช้ปุ๋ยกลับสูงถึงร้อยละ ๕๑.๘ ของการใช้เทคโนโลยีทั้งหมด ในจังหวัดเชียงใหม่และร้อยละ ๕๒.๘ ในลำพูน อัตราการใช้ปุ๋ยนี้เป็นการใช้ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ร้อยละ ๘ และ ๑๒ ตามลำดับ (ดูตารางที่ ๕-๖) สินค้าเหล่านี้มีร้านค้าในเชียงใหม่เป็นผู้ส่งออก โดยเฉพาะในย่านสันป่าข่อย ซึ่งมีร้านขายปุ๋ยและเครื่องทุ่นแรงการเกษตรเก่าแก่ เช่น ร้านศิริวัฒนา บริษัทอนุสารจำกัด โดยเฉพาะรายหลังนี้ได้ขยายกิจการตัวแทนจำหน่ายเครื่อง

ตารางที่ ๕-๖ การใช้ปุ๋ย, การปรับปรุงดิน, และอุปกรณ์ต่าง ๆ ตามขนาดการถือครอง
ที่ดินของชาวนาในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน พ.ศ. ๒๕๐๕

หน่วย: ร้อยละ

	ขนาดการถือครอง (ไร่)							รวม
	๒-๕.๙	๖-๑๙.๙	๑๕-๒๙.๙	๓๐-๔๙.๙	๕๕-๕๙.๙	๖๐-๑๓๙.๙	๑๔๐ และมากกว่า	
<u>เชียงใหม่</u>								
+ ปุ๋ยเคมี	๓.๒	๓.๙	๖.๖	๖.๕	๓.๖	๑๐.๖	๒๕.๘	๓.๕
ปุ๋ยชนิดอื่น ๆ	๒๔.๖	๒๖.๓	๒๙.๖	๒๓.๙	๒๕.๒	๒๘.๒	๖.๕	๒๖.๐
ใช้ทั้งสองชนิด	๑๓.๐	๑๙.๖	๒๘.๙	๓๓.๕	๓๘.๒	๓๘.๘	๕๑.๖	๑๘.๒
รวม	๔๘.๘	๕๐.๘	๖๕.๑	๖๓.๙	๓๑.๐	๓๓.๖	๘๓.๙	๕๑.๗
การปรับปรุงดิน	.๒	.๒	.๕	๑.๙	๖.๙	๑๐.๖	๓๘.๗	.๓
มอเตอร์ไฟฟ้าและน้ำมัน	.๘	๑.๑	๒.๕	๕.๙	๑๓.๐	๙.๙	๓๘.๗	๑.๒
รถแทรกเตอร์	.๓	๑.๙	๑.๘	๓.๕	๖.๙	๑๒.๙	๕๑.๙	๑.๒
หัวฉักขามาแปลง	๓.๘	๑๐.๙	๑๓.๙	๑๙.๕	๒๓.๙	๒๘.๒	๕๙.๘	๙.๗
เครื่องนวดข้าว๑	-	-	๓.๒	.
กังหันลมและระหัดน้ำ	๑.๒	๑.๙	๒.๓	๑.๙	๓.๑	-	๓.๒	๑.๗
รวมจำนวนครัวเรือน	๓๕,๙๘๑	๕๙,๕๕๕	๙,๓๗๖	๓,๒๓๓	๑๓๑	๘๕	๓๑	๙๖,๒๓๗

ตารางที่ ๕-๖ การใช้ปุ๋ย, การปรับปรุงดิน, และอุปกรณ์ต่าง ๆ ตามขนาดการถือครอง
ที่ดินของชาวนาในจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน พ.ศ. ๒๕๐๕ (ต่อ)

หน่วย: ร้อยละ

	ขนาดการถือครอง (ไร่)						รวม
	๒-๕.๙	๖-๑๙.๙	๑๕-๒๙.๙	๓๐-๔๔.๙	๔๕-๕๙.๙	๖๐-๑๓๙.๙	
ลำพูน							
+ ปุ๋ยเคมี	๑๒.๕	๑๓.๗	๘.๖	๕.๓	๔.๕	๑๑.๘	๒๕.๐
+ ปุ๋ยอินทรีย์อื่น ๆ	๒๐.๘	๓๓.๐	๕๓.๔	๗๐.๘	๗๗.๓	๔๑.๒	๒๕.๐
+ ใช้ทั้งสองชนิด	๑๔.๐	๒๒.๒	๒๒.๓	๑๕.๖	๑๖.๗	๒๖.๕	๕๐.๐
รวม	๔๗.๓	๖๘.๙	๘๔.๓	๙๑.๗	๙๘.๕	๗๙.๕	๑๐๐.๐
การปรับปรุงดิน	.๒	.๒	.๔	.๒	๓.๐	๑๔.๗	๕๐.๐
มอเตอร์ไฟฟ้าและน้ำมัน	๑๒.๖	๑๖.๒	๑๓.๗	๙.๘	๑๙.๗	๒๙.๔	๗๕.๐
รถแทรกเตอร์	.๖	.๗	.๗	.๕	๓.๐	๘.๘	๗๕.๐
หัวฉีดยาฆ่าแมลง	๒.๗	๕.๗	๕.๐	๓.๑	๑๒.๑	๒๓.๕	๑๐๐.๐
เครื่องนวดข้าว	.	.๑	.	.๑	-	-	-
กังหันลมและระหัดน้ำ	.๔	.๖	.๒	-	-	-	-
รวมจำนวนครัวเรือน	๑๓,๐๖๖	๑๕,๙๑๖	๓,๗๙๙	๔๑๘	๖๖	๓๔	๔

ที่มา: Thodey 1972:Table G.9.



ผู้นำฮอนคามาเป็นการผลิตรถไฟใหม่ที่เหมาะกับสภาพท้องนาภาคเหนือ และโดยที่จังหวัด เชียงรายเป็นเขตปลูกข้าวที่กว้างขวางที่สุดในภาคเหนือตอนบนและมีแปลงนาที่เล็กกว่า แปลงนาในภาคกลาง พอลำในจังหวัดเชียงรายจึงคัดแปลงผลิตรถไฟนาสำหรับนาในจ ังหวัดเชียงราย ในระยะ พ.ศ. ๒๕๑๐ เป็นต้นมาสำหรับการซื้อขายปุ๋ยและเครื่องทุ่นแรงนี้ พอลำให้ชาวนาซื้อในระบบผ่อนส่ง

จากที่ไต่ถามมาข้างต้น ชาวนาจึงเป็นฝ่ายที่ต้องพึ่งพิงพอลำทั้งในการกระจาย ผลผลิตออกสู่ตลาด และการรับเอาสินค้าบริโภค เทคโนโลยีใหม่ ๆ ดังนั้นนอกจากชาวนา จะได้สร้างส่วนเกินทางเศรษฐกิจในระบบแลกเปลี่ยนแบบซื้อถูกขายแพงในรูปของส่วนเหลือม ราคาคแล้ว ชาวนายังได้สร้างส่วนเกินทางเศรษฐกิจในกระบวนการผ่อนชำระสินค้าทุนใน รูปของดอกเบี้ย ส่วนเกินเหล่านี้ถูกกูดูดขึ้นมาจากภาคเกษตรและเข้ามาหมุนเวียนอยู่ในภาค การค้าและบริการในเมือง เนื่องจากส่วนเกินจำนวนนี้ถูกสะสมไว้ในมือของกลุ่มพอลำใน เมือง ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีทุนดั้งเดิมอยู่แล้ว ฉะนั้นจึงถูกนำไปขยายกิจการต่อไปในด้านการค้า การบริการและธุรกิจการเงินต่อไป ดังเช่น กรณีบริษัทอนุสารจำกัด ซึ่งนอกจากทำการค้าสินค้าประเภทปุ๋ย เครื่องทุ่นแรงการเกษตรแล้ว ก็ยังเป็นบริษัทที่ทำธุรกิจตัวแทนธนาคาร กรุงเทพพาณิชย์การฯ ในช่วง พ.ศ. ๒๕๐๐ - ๒๕๑๒ ควบ กรณีตัวอย่างนี้แสดงการไหล เวียนของส่วนเกินทางเศรษฐกิจระหว่างชนบทกับเมือง และวิธีการดำเนินธุรกิจการค้าและ การเงินให้เอื้ออำนวยต่อกัน แมวากำไรหลักของบริษัทอนุสารฯ จะมาจากธุรกิจการเงินก็ตาม (ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บจ.ช.ม.๕๐)

๔. พัฒนาการของทุนอุตสาหกรรม

บทบาทของรัฐในการพัฒนาอุตสาหกรรมในภาคเหนือเริ่มขึ้นอย่างจริงจังช่วงแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๑๐ - ๒๕๑๔) ในระยะต้นทศวรรษ ๒๕๐๐ นั้นโครงสร้างอุตสาหกรรมในภาคเหนือยังคงมีลักษณะคล้ายคลึงกับโครงสร้างอุตสาหกรรมขั้นต้นที่แปรรูปวัตถุคิมทางการเกษตร ทั้งเพื่อสนองความต้องการบริโภคในท้องถิ่นและ เพื่อส่งออกนอกภาค เช่น โรงสีข้าว โรงเลื่อย โรงทอผ้า โรงงานเครื่องปั้นดินเผา ขนาด

โรงงานอุตสาหกรรมในระยะปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ต่อมาส่วนใหญ่ยังคงเป็นโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก คือ ในจำนวนโรงงาน ๕๔๘ โรง มีโรงงานที่จ้างแรงงานต่ำกว่า ๕๐ คน ถึง ๔๑๘ โรง หรือร้อยละ ๗๖ ของโรงงานทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ ๒๕๑๔: แผนภูมิที่ ๓) อาจกล่าวได้ว่าโครงสร้างอุตสาหกรรมในระยะนี้เริ่มเปลี่ยนแปลงบ้าง คือ มีอุตสาหกรรมบริการเกิดขึ้นรองรับการใช้เครื่องจักร เครื่องยนต์ในอุตสาหกรรมยาสูบและเหมืองแร่ (ดูตารางที่ ๕-๒)

อย่างไรก็ตามภายหลังจากที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ ๒ เริ่มต้นเป็นเวลาประมาณ ๑๐ ปี โครงสร้างอุตสาหกรรมภาคเหนือ (รวม ๑๓ จังหวัด) ได้เปลี่ยนแปลงไปอีกเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ประเภทอุตสาหกรรมที่เปิดดำเนินการยังคงเป็นอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตการเกษตรถึง ๑๐,๖๐๒ โรง จากจำนวนโรงงานทั้งหมด ๑๒,๒๗๖ โรง หรือคิดเป็นร้อยละ ๘๖ ของโรงงานทั้งหมด ในจำนวนนี้ก็ยังมีโรงสีข้าว ๘,๙๓๘ โรง หรือร้อยละ ๗๓ ของโรงงานทั้งหมด นอกจากนี้ขนาดของโรงงานส่วนใหญ่ก็ยังเป็นโรงงานขนาดเล็กซึ่งมีแรงงานน้อยกว่า ๕๐ คนถึงร้อยละ ๕๔ โรงงานที่จ้างแรงงานมากกว่า ๒๐๐ คนขึ้นไป ซึ่งถือว่าเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีอยู่เพียงร้อยละ ๐.๓๙ (ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภาคเหนือ ๒๕๒๕:๗) ดังแสดงในตารางที่ ๕-๓

สถิติที่กล่าวมาข้างต้น แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงในทางปริมาณของโรงงานอุตสาหกรรมในภาคเหนือในระยะหลัง พ.ศ. ๒๕๐๐ เท่านั้น ในทางโครงสร้างนั้นอุตสาหกรรมภาคเหนือเปลี่ยนแปลงแต่เพียงเล็กน้อย จะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังคงเป็นอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางเกษตรเพื่อการบริโภคภายในท้องถิ่นและเพื่อส่งออกนอกภาค และเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก อย่างไรก็ตามได้มีการเปิดดำเนินการโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่อยู่บ้าง ได้แก่ โรงงานผลิตอาหารสำเร็จรูปซึ่งมีกรรมวิธีและเครื่องจักรที่ทันสมัยดำเนินการอยู่ในจังหวัดลำพูนและลำปาง คือ บริษัทไทยฟาร์มมิ่ง จำกัด, บริษัทอุตสาหกรรมมะเขือเทศไทย จำกัด, บริษัท คราวนพรอสต์ จำกัด (บริษัททั้ง ๓ เป็นบริษัทร่วมทุนระหว่างไทยกับอิสราเอล และเป็นบริษัทในเครือเดียวกัน มีโรงงานเริ่มเปิดดำเนินการที่จังหวัดลำพูน) ผลิต

ตารางที่ ๕-๗ ประเภทโรงงานอุตสาหกรรมของภาคเหนือ พ.ศ. ๒๕๑๓

ประเภทอุตสาหกรรม	ภาคเหนือตอนบน	ภาคเหนือตอนล่าง	รวม
อาหาร	๕,๑๒๘	๕,๘๗๔	๑๐,๐๐๒
การทำไม้ ไม้คอร์ก	๔๔๔	๑๔๒	๖๐๖
เครื่องบริภัณฑ์การขนส่ง	๑๓๘	๓๘๗	๕๒๕
ยาสูบ ยานักดู	๔๖๒	๒๑	๔๘๓
ผลิตภัณฑ์จากโลหะ	๑๑๕	๑๔๑	๒๕๖
ผลิตภัณฑ์จากอโลหะ	๑๗๘	๘๔	๒๖๒
อุตสาหกรรมอื่น ๆ	๕๐	๑๕	๖๕
การพิมพ์การโฆษณา	๕๘	๔๔	๑๐๒
เครื่องตกแต่งสถานที่	๖๖	๑๘	๘๔
หัตถกรรมเคมีและผลิตภัณฑ์เคมี	๕๘	๑๖	๗๔
เครื่องกล	๒๓	๒๑	๔๔
หัตถกรรมสิ่งทอ	๑๘	๒๑	๔๑
ยางและผลิตภัณฑ์ยาง	๑๑	๒๔	๓๕
รวม	๖,๖๔๔	๕,๕๘๖	๑๒,๒๓๐

ที่มา: ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภาคเหนือ ๒๕๒๕:๕ - ๖

อาหารสำเร็จรูปจากผลผลิตเช่น มะเขือเทศ ผักชนิดต่าง ๆ และมีโรงงานใหญ่ซึ่งใช้ระบบการผลิตแบบฟาร์มขนาดใหญ่ (Plantation) คือใช้พื้นที่เพาะปลูกผืนใหญ่ และใช้เครื่องทุ่นแรงทันสมัยอยู่ในเขตอำเภอสันทรายและหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อส่งผลผลิตป้อนให้แก่โรงงานนอกเหนือไปจากการส่งเสริมให้ชาวนาให้อำเภออื่น ๆ ผลิตให้ตรงกับมาตรฐานที่โรงงานต้องการ

ในจังหวัดลำปาง มีโรงงานอุตสาหกรรมอาหารสากล (UFC) ซึ่งเป็นโรงงานของกลุ่มทุนส่วนกลางคือตระกูลวงวาณิชย์ ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๔ ผลิตอาหารกระป๋องจากผักและผลไม้ทั้งในท้องถิ่นเองและนำมาจากภาคกลาง นอกจากบรรจุกระป๋องแล้วยังทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่น ๆ เช่น น้ำผลไม้ แยม ซอส และซูป (ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภาคเหนือ ๒๕๒๕:๑๕) นอกจากโรงงานอุตสาหกรรมประเภทแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ๒ แห่งนี้แล้ว โรงงานขนาดใหญ่อีกแห่งคือ โรงงานของบริษัท ชานินทร์ อิเล็กทรอนิกส์ จำกัด ซึ่งผลิตชิ้นส่วนทางอิเล็กทรอนิกส์ ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการลงทุนของกลุ่มทุนส่วนกลางคือตระกูลวิหะสิรินันท์ เจ้าของบริษัทชานินทร์ อุตสาหกรรม ผู้ผลิตและจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้า

โรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีระบบการผลิตด้วยเทคโนโลยีและเครื่องจักรทันสมัยทั้ง โรงงาน เป็นการลงทุนของผู้ประกอบการจากกรุงเทพและต่างประเทศ การลงทุนด้านอุตสาหกรรมขนาดใหญ่โดยผู้มีทุนท้องถิ่น มักจะเป็นการร่วมทุนระหว่างทุนท้องถิ่นกับทุนต่างประเทศ เช่น อุตสาหกรรมยาสูบ กล่าวได้ว่าอุตสาหกรรมยาสูบเป็นอุตสาหกรรมหลักของภาคเหนือที่มีการร่วมทุนกับบริษัทข้ามชาติ (Multinational Corporation) อย่างจริงจัง ทั้งนี้เพราะเจ้าของโรงงานซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มพ่อค้าท้องถิ่นจึงต้องหันไปพึ่งพิงบริษัทการค้าต่างประเทศ ทำให้ต้องมีร่วมทุนกันกับบริษัทค้าไม้ค้าในต่างประเทศตามมาเพื่อเป็นหลักประกันในการขายในตลาดต่างประเทศ ดังเช่น การร่วมทุนระหว่างตระกูลวงศ์วรรณ กับบริษัท Transcontinental Leaf Tobacco ของเยอรมัน หรือตระกูลเลิศพฤษกับบริษัท Universal Leaf Tobacco ของอเมริกา ซึ่งเป็นบริษัทค้าไม้ยาสูบที่ใหญ่ที่สุดในโลก บริษัท อินเตอร์ไทย โทแมคโก แพคเกอร์ฯ ร่วมทุนกับบริษัท Gebruder

Kulen Kampff ของเยอรมันและบริษัท Ukura ของญี่ปุ่น บริษัท อินเตอร์เอเซีย โทแมคโก เอ็กซ์พอร์ต ร่วมทุนกับบริษัทมิคซุยและบริษัท เอฟ ซี ที บราเซอร์ส ประเทศญี่ปุ่น สำหรับบริษัทค้าไม้ยาอื่น ๆ ที่ไม่ใคร่รวมทุนกับต่างประเทศก็ควมสัมพันธ์ทางการค้ากับบริษัทการค้าต่างประเทศ เช่น บริษัท แพนสยาม ติดต่อกับบริษัทคาสเซิลลีของเบลเยียม บริษัทการค้าเชียงใหม่ติดต่อกับบริษัทเคอมริลของอเมริกา บริษัทซุนคิงเมืองรายา ติดต่อกับบริษัทอินตาเบลคซ์ของเบลเยียม (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๗:๓ - ๓๘๕ - ๓ - ๓๘๗)

ส่วนการผลิตสินค้าหัตถกรรมบางประเภท ทุนต่างประเทศก็ให้ความสนใจเนื่องจากวัตถุดิบและค่าจ้างแรงงานในภาคเหนือต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับในประเทศตน เช่น หางหุ้นส่วนจำกัดโอยามาเชียงใหม่ผลิตภัณฑ์ เป็นกิจการของญี่ปุ่นที่มาลงทุนผลิตเครื่องเงินจาน แจกัน ในจังหวัดเชียงใหม่ (ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภาคเหนือ ๒๕๒๔:๓๘) แต่กระนั้น การลงทุนโดยตรงในการผลิตสินค้าหัตถกรรมของทุนต่างประเทศมีน้อยกว่าการสั่งซื้อจากพ่อค้าในท้องถิ่น จากสถิติมูลค่าสินค้าออกจากท่าอากาศยานเชียงใหม่ปี พ.ศ. ๒๕๒๓ แมวจะมีมูลค่าการส่งออกสินค้าหัตถกรรมเพียงประมาณ ๒ แสนดอลลาร์สหรัฐอเมริกา (ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภาคเหนือ ๒๕๒๕:ตารางที่ ๑๖) แคมลค่าในมือค่อย ๆ ไปถึงสูงขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเหตุนี้ความสำคัญของสินค้าหัตถกรรมหรืออุตสาหกรรมพื้นบ้าน (Cottage Industry) จึงเพิ่มขึ้นเพราะมีเงื่อนไขอันช่วยให้ตลาดกว้างขึ้น เช่น ความสะดวกในการขนส่งทางอากาศจากเชียงใหม่สู่ต่างประเทศโดยตรง และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวซึ่งเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังเห็นได้เมื่อมีการก่อสร้างทางหลวงสายเอเชียและทางหลวงสายเชียงใหม่ - ลำปาง เชื่อมติดต่อกันแล้วเสร็จจลจราว ปี พ.ศ. ๒๕๑๒ นักท่องเที่ยวทั้งที่เป็นชาวไทยและชาวต่างประเทศก็เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะชาวต่างประเทศนั้นการท่องเที่ยวยังประเทศไทยร่วมกับองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคพื้นแปซิฟิกประมาณว่ามีนักท่องเที่ยวเพิ่มจาก ๑๘,๕๐๐ คนในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็น ๑๒๘,๐๐๐ คนในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจฯ ๒๕๒๒:๑๓)

ควยเหล็กที่กล่าวมา สินค้าที่ถดถอมซึ่งเคยเป็นสินค้าที่ผลิตเองใช้เองในหมู่บ้าน เช่นเครื่องจักรสาน เครื่องนุ่งห่มชาวเขา จึงเปลี่ยนเป็นผลิตเพื่อตลาดนักท่องเที่ยว ตลอดจนตลาดต่างประเทศ การผลิตที่ทำเป็นอุตสาหกรรมที่บ้านเริ่มก็ขยายตัวออกไป เช่น การแกะสลักไม้ ผลิตภัณฑจากไม้ เครื่องปั้นดินเผาและเครื่องเคลือบ เครื่องเงิน เครื่องเงิน ผ่าฝายทอง เป็นต้น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมแกะสลักไม้ในปี ๒๕๒๓ ในจังหวัดเชียงใหม่มีโรงงานถึง ๘๑ โรง (ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภาคเหนือ ๒๕๒๔:๓๓ - ๓๔) โรงงานแกะสลักเหล่านี้มีชื่อใดแก ทศนาภรณ์, วิจิตรศิลป์, เชียงใหม่อาร์ต, เชียงใหม่คาร์ฟวิง, และโมเคิร์นคาร์ฟวิง ซึ่งมีตลาดต่างประเทศถึงร้อยละ ๒๐ ส่วนที่เหลือเป็นตลาดในกรุงเทพฯ และท้องถิ่น (Luechai Chulasai and Suwarat Bhekasut 1980:19) อนึ่ง เจ้าของโรงงานขนาดใหญ่เหล่านี้มักเป็นพ่อค้าคนจีนท้องถิ่นรุ่นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ที่เคยค้าขายสินค้าพื้นเมืองมาก่อน เช่น ทศนาภรณ์, วิจิตรศิลป์

ในจังหวัดเชียงใหม่ พ่อค้าคนจีนและคนพื้นเมืองที่ดำเนินอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและหัตถกรรมมาตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ บางตระกูลสามารถขยายขนาดการผลิตและการค้าใหญ่ขึ้น เพราะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเติบโตอย่างรวดเร็ว และผู้ประกอบการหาช่องทางส่งออกผลิตภัณฑ์ไปยังตลาดต่างประเทศได้ แต่ในบางจังหวัดการผลิตสินค้าที่ถดถอมกลับมีลักษณะถดถอย เช่น จังหวัดลำพูนโดยเฉพาะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในอำเภอเมืองลำพูน และการผลิตสินค้าที่ถดถอมอื่น ๆ ในอำเภอป่าซาง ทั้งนี้เพราะผู้ประกอบการดั้งเดิมเปลี่ยนกิจการไปสู่ธุรกิจอื่นแทน และตลาดชมเขาลง นับตั้งแต่ทางหลวงสายเอเชีย ลำปาง - เชียงใหม่ สร้างเสร็จ และทำให้อถนนสายอำเภอดี - เชียงใหม่ลดความสำคัญลง

นอกจากการลงทุนของตระกูลดั้งเดิมที่กล่าวมาแล้วนี้ การขยายตัวของการท่องเที่ยวยังทำให้เกิดอุตสาหกรรมครัวเรือนรายย่อยที่ไม่ได้จดทะเบียนอีกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในเขตที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและมีความพร้อมในคานแรงงานและวัตถุดิบ

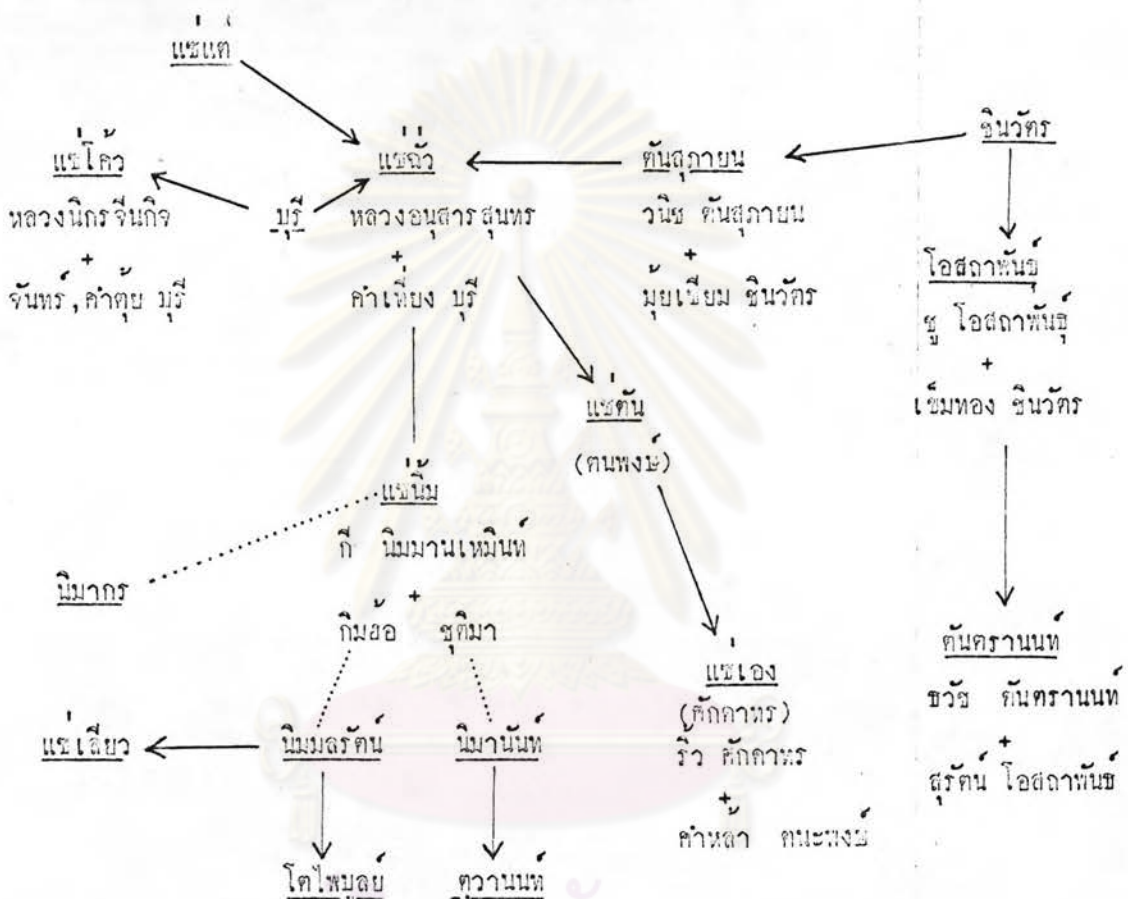
ลักษณะของกลุ่มทุนพ่อค้าในภาคเหนือ

๑. ความสัมพันธ์ทางเครือญาติในกลุ่มทุนพ่อค้า

พ่อค้าคนจีนรุ่นบุกเบิกที่อพยพออกจากกรุงเทพฯและภาคกลางเข้าสู่หัวเมืองอื่น ๆ มักเป็นคนจีนไหหลำ (Skinner 1926:84) เพราะเป็นกลุ่มคนจีนที่ร่างกายสามารถทานทานโรคเมืองร้อนได้ดีกว่าคนจีนกลุ่มอื่น ๆ (Ibid:86) แต่ในภาคเหนือ คนจีนที่อพยพมาทางเรือมีสองกลุ่มคือ คนจีนไหหลำอพยพมาทางแม่น้ำวัง ยม นาน (Ibid:84) และคนจีนแต้จิ๋วซึ่งเข้ามาตามเส้นทางแม่น้ำปิง เนื่องจากเมืองตามเส้นทางแม่น้ำปิง โดยเฉพาะเมืองระแหง(ตำบลบ้านตาก อำเภอมือง จังหวัดตาก) เป็นเมืองที่พ่อค้าวัวต่างต้องนำสินค้าจากเมาะละแห่งผ่านเข้ามา และเป็นหัวเมืองกึ่งกลางระหว่างปากน้ำโพกัมเมืองอื่น ๆ บนแม่น้ำปิง คนจีนแต้จิ๋วจึงบุกเบิกการค้าทางเรือและสร้างฐานเศรษฐกิจมั่นคงอยู่ตามเมืองต่างๆ บนฝั่งแม่น้ำปิง คือ ตาก ลำพูนและเชียงใหม่ โดยเฉพาะที่เชียงใหม่ซึ่งเป็นปลายทางของการอพยพและเป็นศูนย์กลางการค้าของภาคเหนือ พ่อค้าคนจีนแต้จิ๋วเป็นกลุ่มคนจีนที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจสังคมเหนือคนจีนกลุ่มอื่น ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่(เชียร ลินพิศาล, สัมภาษณ์) ในขณะที่พ่อค้าคนจีนไหหลำเป็นกลุ่มคนจีนที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจสังคมในจังหวัดลำปาง(ศักดิ์รัตนชัย, สัมภาษณ์) ตระกูลพ่อค้าคนจีนแต้จิ๋วในเชียงใหม่ โดยเฉพาะตระกูลที่ตั้งรกรากค้าขายก่อนทางรถไฟมาถึงเชียงใหม่ มักมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเป็นญาติผ่านการแต่งงานกันเป็นส่วนใหญ่ ตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์เครือญาติภายในตระกูลชุตินา - นิมมานเหมินท์ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องผ่านการแต่งงานภายในกลุ่มพ่อค้าคนจีนด้วยกัน ตระกูลชุตินา - นิมมานเหมินท์ ซึ่งมีต้นตระกูลมาจากแซ่แต้ แซ่ฉว บรู๊ แซ่ฉิม แยกสายสกุลออกไปอย่างกว้างขวาง โดยผ่านการแต่งงาน ทำให้ตระกูลที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ล้วนมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกัน คือ ชุตินา, นิมมานเหมินท์, บรู๊, ไควนิกร, นิกรพันธุ์, ลีรพันธุ์, ทิพยมณฑล, เลาหวัดน์, คณะพงษ์, จุลาสัย, ศิยาภรณ์, ศักดาทร, สุวรรณเย็น ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติในกลุ่มพ่อค้าคนจีนรุ่นดั้งเดิมมีความซับซ้อนมากขึ้น เมื่อสายสกุลของแต่ละแซ่ออกไปอีก เช่น แซ่ฉิมเป็นนิมมานเหมินท์ นิมากร นิมานันท์ เป็นต้น (รูปภาพที่ ๕-๑)

นอกจากที่เชียงใหม่แล้วในจังหวัดลำพูน ตระกูลพ่อค้าดั้งเดิมของจังหวัดก็มีความสัมพันธ์ผ่านการแต่งงานภายในไม่กี่ตระกูล เช่น เทพมณี โนนานนท์ อุนจะนำ นันทขวาง เป็นต้น (รูปภาพที่ ๕-๒)

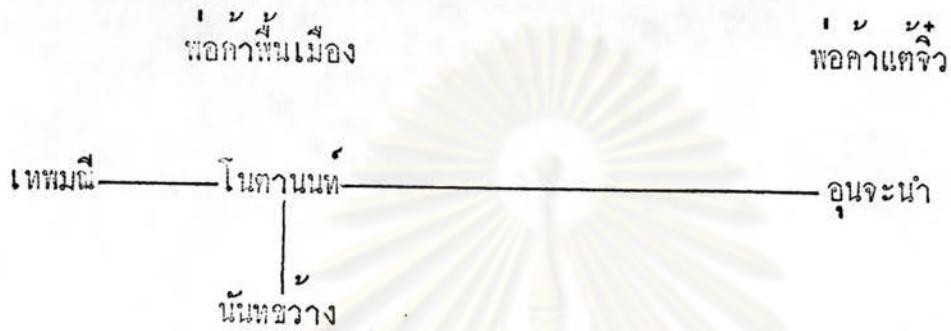
ภาพที่ ๕-๑ แผนผังแสดงความสัมพันธ์เครือญาติระหว่างตระกูลพลเอก ทองถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ รุ่นอายุที่ ๑



ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

← แสดงลูกหลานฝ่ายหญิงแต่งงานไปยังอีกตระกูลหนึ่ง
..... แสดงความสัมพันธ์เครือญาติแบบสายสกุล

ภาพที่ ๕-๒ แผนผังแสดงความสัมพันธ์เครือข่ายระหว่างตระกูลพอกาของถิ่น
ในลำพูน



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากที่ได้ยกตัวอย่างมาในช่วงต้น พบว่าค่าในท้องถิ่นจึงประกอบด้วยตระกูลพ่อค้ากลุ่มหนึ่งซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าความสัมพันธ์ทางเครือญาติมีผลต่อการรวมลงทุนน้อยมาก จากการสำรวจทะเบียนพาณิชย์กิจการของตระกูลต่าง ๆ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๓ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนผ่านการถือหุ้นในระยะหลัง พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมามีเพียง ๑๑ กิจการจากจำนวนทั้งหมดหลายร้อยกิจการ (ดูตารางที่ ๕-๘) ในบรรดาตระกูลที่มีการรวมทุนกันมี ชูติมา - นิมมานเหมินท์ เป็นตระกูลที่รวมทุนกับตระกูลอื่นมากเป็นอันดับแรก กล่าวคือรวมทุนกับตระกูลเดียวและไชยชาวงศ์ ซึ่งมีจุดเริ่มต้นจากการลงทุนร่วมกันในบางกิจการตั้งแต่รุ่นอายุของหลวงอนุสารสุนทรกับนายอู๋ แซ่เลี้ยว เช่น กิจการตลาดคนลำไย ในรุ่นอายุต่อมาทั้งสองจึงยังคงมีกิจการร่วมทุนต่อเนื่องมา เช่น การผลิตดอกไม้ชুমทองในนามบริษัท สยามรอยัลออลติก ส่วนการร่วมทุนระหว่างตระกูลชูติมา - นิมมานเหมินท์กับไชยชาวงศ์นั้น เป็นการร่วมทุนเพื่อพัฒนาที่ดินให้เกิดมูลค่าเพิ่มคือ การสร้างตลาดทิพย์เนตรและโรงพยาบาลชั้นเป็นศูนย์กลางของชุมชนเพื่อการซื้อขายที่ดิน อาคารสิ่งก่อสร้าง ที่พักอาศัยภายในรัศมีศูนย์กลางนั้น

อย่างไรก็ตาม แนวโน้มของการลงทุนร่วมระหว่างตระกูลพ่อค้า ท้องถิ่นในปัจจุบันเพิ่มขึ้น เนื่องจากธุรกิจเปลี่ยนแปลงไปจากการซื้อขายสินค้าทั่วไปเป็นการลงทุนในกิจการอื่น ๆ ที่ต้องใช้ทุนจำนวนมาก เช่น กิจการเหมืองแร่ มีกลุ่มคันทราเนนท์ โอสดาพันธ์ ไรวารวมทุนกันใน หจก. ชาราสีทซ์ ส่วนกลุ่มจันทร์วิโรจน์ สีหโสภณ บุลยเลิศ และนันทสว่างาลา ร่วมทุนในบริษัทศิลาและไรไทยฯ เป็นต้น

๒. การแข่งขันระหว่างกลุ่มทุน

โดยทั่วไปการดำเนินกิจการและความสัมพันธ์ภายในกลุ่มพ่อค้าคนจีนท้องถิ่นดั้งเดิมมีลักษณะที่เกื้อกูลกัน โดยเฉพาะระหว่างตระกูลที่มีภาษาพูดเหมือนกันก็มักมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกันด้วย การแข่งขันในเชิงธุรกิจการค้าจึงไม่รุนแรงจนถึงกับต่อสู้ชิงชิงธุรกิจจากอีกฝ่ายหนึ่งมาเป็นของตน หากจะพบว่ามีกรช่วงชิงเพื่อยึดครองกิจการและทรัพย์สินระหว่างกลุ่มพ่อค้าคนจีนกับกลุ่มทุนอื่น ๆ โดยเฉพาะกิจการที่เปิดดำเนินการในเขตเมือง

ตารางที่ ๕-๘ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนในการถือหุ้น

ประเภทกิจการ	สุติมา-นิมมานเหมินท์ เลาหวัณ	แซ่เลี้ยว	วิบูลย์สันติ	คันทรานนท์	ไชยชาวงค์
บ.นครพิงค์พัฒนา	+			+	
บ.สยามรอยัลลอคคา	+	+			
ตลาดคนลำไย	+	+			
โรงแรมคนลำไย	+	+			
บ.เชียงใหม่เกษตรกรรม	+	+(สุจริตรักษ์)			
บ.จิตต์บรรจงฯ	+	+			
หจ. สยามโคชเชียงใหม่ทัวร์			+	+	
หส. คันทิยานันท์			+	+	
หส. เชียงใหม่จอห์นเคียร์กลการ			+	+	
หจ. ทิพนตรรามา	+				+
หจ. ศูนย์การค้าทิพนตร	+				+

หรือทรัพย์สินที่อยู่ในเมือง เช่น กิจการที่ดิน ตลาด อาคาร กิจการและทรัพย์สินเหล่านี้ในอดีตส่วนใหญ่เป็นกรรมสิทธิ์ของเจ้านายและพ่อค้าพม่า ไทยใหญ่ โดยจะเห็นได้จากเมื่อการค้าทางเรือเล็กไป และมีการค้าทางรถไฟมาแทน ยานการค้าขายมายึดแนวถนนที่เชื่อมกับสถานีรถไฟ ในบางจังหวัดเช่นเชียงใหม่ ยานการค้าใหม่เป็นยานที่มีผู้ครอบครองอยู่แล้ว เช่น ยานตลาดวโรรส เจ้านายเป็นทั้งเจ้าของตลาดและห้องแถวไม้โดยรวม โดยเก็บผลประโยชน์ในรูปค่าเช่าหรือในยานถนนท่าแพก็เป็นยานการค้าดั้งเดิมของพ่อค้าพม่าและไทยใหญ่ ซึ่งนอกจากค้าขายแล้วยังเป็นที่พักอาศัย กับมีวัดสร้างเรียงรายสลับกับห้องแถวไม้

พ่อค้าคนจีนเป็นกลุ่มที่มีทุนสะสมมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ และยังออกเงินกู้ยืมไปกับการค้าขาย พ่อค้าคนจีนจึงเป็นกลุ่มที่ควบคุมระบบสินเชื่อในจังหวัดตลอดมา จนกระทั่งมีการจัดตั้งระบบราชการพาณิชย์ขึ้นในภาคเหนือในช่วง พ.ศ. ๒๕๐๐ ประกอบกับการที่ระบบการค้าระหว่างกรุงเทพฯ กับภาคเหนือได้กักกันพ่อค้ากลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คนจีนออกจากการค้าและการลงทุน ความมั่งคั่งของกลุ่มทุนอื่นจึงค่อยลดน้อยถอยลง คนในรุ่นอายุที่สองก็ไม่สามารถแข่งขันและหาช่องทางสะสมทุนได้ดังเช่นที่ตนมา ทรัพย์สินที่ใคร่รับตกทอดมักถูกแบ่งปันกันไปในหมู่ลูกหลานทั้งความสัมพันธ์ภายในตระกูลเองก็ไม่แน่นแฟ้น อำนาจและอิทธิพลทางเศรษฐกิจของกลุ่มทุนที่ไม่ใช่พ่อค้าคนจีนจึงลดลงในขณะที่กลุ่มพ่อค้าคนจีนมีความมั่นคงและเติบโตทางเศรษฐกิจมากขึ้นทุกที

กรณีตัวอย่างของการยึดครองกิจการ (take over) ระหว่างกลุ่มทุนเห็นได้จากกรณีตระกูล ณ เชียงใหม่ สูญเสียบริษัท เชียงใหม่พาณิชย์ จำกัด หรือตลาดวโรรสให้แก่ตระกูลนิมมานเหมินท์ - ชติมา ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ (ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บ.จ.๒๖๓) ตลาดวโรรสเป็นตลาดสดที่ใหญ่ที่สุดในเชียงใหม่สร้างโดยตระกูล ณ เชียงใหม่ ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตก ถนนวิชัยนันท ตรงข้ามกับตลาดคนลำไย เจาราชวงศ์ (เลาแก้ว ณ เชียงใหม่) นำไปจำหน่ายกับขนอนสารสุนทรกิจ (บรรพตศักดิ์ขณะนั้น) แล้วไม่สามารถไถถอนได้ เสด็จเจ้าเจตการวรัศมี (นาของเจาราชวงศ์) ทรงทราบจึงทรงขอกู้เงินจากพระคลังข้างที่เพื่อไถถอนคืนเป็นเงินจำนวน ๒๕๐,๐๐๐ บาท พระคลังข้างที่ได้ออกให้ ขบวนการสยามกัมมาจลา เป็นผู้ใหญ่แทน (กิจช.ร.๖ ค.๑๒.๓/๑๖) ภัยเหตุนี้ตลาดวโรรสจึงเป็นกิจการของตระกูล ณ เชียงใหม่

สายเจ้าอินทวิษยานนท์สืบต่อมาจนถึงเจ้าแก้วนรวิรุ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่คนสุดท้าย จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๗๖ หลังจากเสด็จเจ้าเจकारารักษ์มีสิ้นพระชนม์ประมาณ ๑ เดือน ทรกระดูก ๗ เชียงใหม่จึงได้เปลี่ยนการดำเนินการมาจัดตั้ง เป็นบริษัท เชียงใหม่พาณิชย์ จำกัด มีผู้ถือหุ้น เป็นคนในตระกูล ๗ เชียงใหม่ ทุนจดทะเบียนทั้งสิ้น ๓๒๕,๐๐๐ บาท แบ่งเป็น ๓,๒๕๐ หุ้น ในระหว่างการดำเนินการต่อมาผู้ถือหุ้นบางรายได้ขยืมเงินจากทางหุ้นส่วนอนุสารจนกระทั่งต้องโอนกรรมสิทธิ์หุ้นเพื่อชำระหนี้ เป็นเหตุให้ในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ นายไกรศรี นิมนานเหมินท์ สามารถเข้ามาร่วมดำเนินการได้ในฐานะผู้ถือหุ้นแทนทางหุ้นส่วนอนุสาร และจนกว่าเข้ามา เป็นกรรมการบริษัทใหม่ต่อมา ในปีที่มีการเสนอให้จำกัดผู้ถือหุ้นไว้เพียงผู้ที่มีรายชื่อในขณะ นั้นเท่านั้นกับทั้งห้ามโอนหุ้นให้แก่ผู้อื่นเว้นแต่ผู้รับโอนจะเป็นทายาท

อย่างไรก็ตามการซื้อขายและโอนหุ้นจากตระกูล ๗ เชียงใหม่ ให้แก่ตระกูลนิมนานเหมินท์ - ชุติมา ก็ยังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๖ เป็นต้นมา โดยเพิ่มจาก ๕๘๑ หุ้น เป็น ๘๖๕ หุ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๖ และในระหว่างนี้การดำเนินการของตลาดควโรรส มีกำไรเพิ่มขึ้นทุกปี เงินปันผลจากหุ้นละ ๘ บาท ในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ เพิ่มเป็น หุ้นละ ๑๗๕ บาทในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ในระหว่างดำเนินการงานผู้ถือหุ้นตระกูล ๗ เชียงใหม่มิได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หากมีผู้ถือหุ้นบางคนกระตือรือร้นไปสนับสนุนตระกูลนิมนานเหมินท์ การซื้อขายและโอนหุ้นจึงยังคงมีอยู่ต่อไปจนกระทั่งเกิดไฟไหม้ใหญ่ในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ตลาดควโรรส และตลาดคนลาโยเสียหายมากจนต้องรื้อถอนปลูกสร้างใหม่ ในระยะหลังจากไฟไหม้ในเดือน กุมภาพันธ์จนถึงเดือนกรกฎาคม ตระกูลนิมนานเหมินท์ได้ซื้อหุ้นเพิ่มขึ้นจนรวมแล้วได้ ๑,๗๒๐ หุ้นเกินครึ่งของจำนวนหุ้นทั้งหมด ๓,๒๕๐ หุ้น (ดูตารางที่ ๕-๘) ดังนั้นตระกูลนิมนานเหมินท์ จึงเรียกประชุมผู้ถือหุ้นเพื่อแจ้งฐานะผู้ถือหุ้นรายใหญ่ของตน กับทั้งถอดถอนกรรมการชุกเกา ออก ทั้งนายไกรศรี นิมนานเหมินท์เป็นประธานกรรมการบริษัทคนใหม่ เจ้าพงษ์อินทร ๗ เชียงใหม่ ตัวแทนผู้ถือหุ้นฝ่ายตระกูล ๗ เชียงใหม่ จึงร้องต่อศาลให้สั่งให้การประชุมครั้ง นั้นเป็นโมฆะเพราะไม่มีการลงมติในที่ประชุม (ฝ่ายตระกูล ๗ เชียงใหม่เดินออกจากที่ประชุม) ในขณะที่เกี่ยวกับกรรมการชุกเกาใหม่ของบริษัทก็ได้เรียกประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น นายทะเบียนพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่ กรรมการธนาคาร ไทยพาณิชย์ จำกัด (ในฐานะเจ้าหนี้) เพื่อแจ้ง

ตารางที่ ๕-๕ การเปลี่ยนแปลงหุ้นส่วนในบริษัท เชียงใหม่พาณิชย์ จำกัด

ปี	ตระกูล ณ เชียงใหม่	ตระกูลนิมมานเหมินท์
๒๔๗๖	๓,๒๕๐	-
๒๔๗๖	๒,๖๖๘	๕๘๗
๒๔๗๗	๒,๖๕๔	๕๘๖
.	.	.
.	.	.
๒๔๘๖	๒,๓๘๕	๘๖๕
.	.	.
.	.	.
๒๕๑๑	๑,๘๓๕	๑,๗๒๕

ที่มา: ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บ.จ.๒๖๓

ศูนย์วิทยพัทธยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ให้ทราบว่าเจ้าพงษ์อินทร์ ณ เชียงใหม่ ไม่ยอมให้ความร่วมมือดำเนินการใด ๆ ทั้งยังแจ้งความกับเจ้าพนักงานเพื่อเป็นหลักฐานด้วย

คดีความของทั้งสองฝ่ายสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. ๒๕๑๒ เมื่อศาลตัดสินประนีประนอมให้เจ้าพงษ์อินทร์ ณ เชียงใหม่ และพวกชายหุนที่มีอยู่ที่แก่งฝายผู้ถือหุ้นรายใหญ่ (ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บ.จ.๒๖๓)

การที่กิจการของตระกูล ณ เชียงใหม่ถูกยึดไปได้ก็เพราะบรรดาผู้ถือหุ้นตระกูล ณ เชียงใหม่ไม่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การเจรจาซื้อขายหุ้นครั้งสุดท้ายที่ทำให้ตระกูลนิมมานเหมินท์กลายเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ก็ทำกันอย่างปกปิดโดยที่ผู้ถือหุ้นคนอื่นในตระกูล ณ เชียงใหม่ ไม่มีโอกาสรับรู้ก่อนเลย ฉะนั้นตลาดใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่จึงตกเป็นกรรมสิทธิ์ของตระกูลนิมมานเหมินท์-ชุกีมาไป โดยอาศัยวิธีการไต่มาทั้งจากการใช้ระบบเครดิตหรือรับจำนองซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งในขั้นของการสะสมทุนแรกเริ่ม และต่อมาการใช้วิธีการซื้อหุ้นเปลี่ยนฐานะจากผู้ถือหุ้นรายเล็กเป็นรายใหญ่ วิธีการนี้เป็นการดำเนินการดำเนินธุรกิจสมัยใหม่ซึ่งทุนที่มั่นคงกว่ายอมไต่เปรียบและเคียบโตออกไปไต่ตลอดเวลา

ส่วนการแข่งขันภายในกลุ่มพ่อค้าคนจีนนั้นไม่ชัดเจนนัก ตระกูลพ่อค้าดั้งเดิมที่สืบทอดกิจการและดำเนินการในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา หลายตระกูลมีความขัดแย้งระหว่างพี่น้อง จนกระทั่งต้องแบ่งทรัพย์สินกันและแยกการดำเนินการของตนโดยไม่เกี่ยวข้องหรือแข่งขันกันแต่อย่างใด (นิภา สุวานนท์, สัมภาษณ์) ส่วนใหญ่การต่อสู้แข่งขันในเชิงการค้าระหว่างพ่อค้าเป็นวิธีการช่วงชิงตลาดและกำไรมากกว่าที่จะเป็นการครอบงำหรือกลืนอีกฝ่ายหนึ่งไป

๓. การโยกย้ายทุนเข้าสู่ศูนย์กลางเศรษฐกิจสังคมของภาค

เมื่อประเทศไทยได้ใช้แผนพัฒนาฯ มาแล้วถึง ๔ ฉบับ จนถึง พ.ศ. ๒๕๒๒ ปรากฏว่าประโยชน์จากการทุ่มเททรัพยากรที่ใช้เพื่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจกลับตกเป็นของประชาชนกลุ่มน้อย และเกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมมากยิ่งขึ้น ทั้ง

ยังไม่สามารถแก้ปัญหาของว่างระหว่างส่วนภูมิภาคกับเมืองหลวงคือกรุงเทพฯ ระบายรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในส่วนภูมิภาคจนถึง พ.ศ. ๒๕๒๒ มีแนวโน้มลดลง ภัยเหตุนี้รัฐบาลจึงต้องปรับแนวทางพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้ และเร่งรัดการพัฒนาเศรษฐกิจด้านต่าง ๆ ในภูมิภาค เพื่อเพิ่มการจ้างงานและรายได้ในพื้นที่เป้าหมาย รวมทั้งกำหนดแนวทางการกระจายการลงทุนและทรัพยากรออกจากกรุงเทพฯ และส่วนกลางออกสู่ส่วนภูมิภาคพร้อมไปกับการเลือกเมืองหลักของแต่ละภูมิภาคเพื่อสร้างแกนของความเจริญเติบโต (Growth Pole) ของภาคซึ่งจะแผ่ขยายความเจริญออกไปสู่พื้นที่รอบ ๆ สำหรับภาคเหนือตอนบนแผนพัฒนาฉบับที่ ๘ ได้กำหนดให้จังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองหลัก แนวทางการพัฒนานี้ได้เน้นความสำคัญของการพัฒนาในระดับภูมิภาค ผลของการพัฒนาคงกล่าวปรากฏว่ามีผลกระทบของการลงทุนในพื้นที่รอบ ๆ จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจสังคมของภาคเหนือตอนบนเมื่อศึกษาย้อนกลับไปถึงแม้กระทั่งหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้นมา โดยเฉพาะในช่วงที่เริ่มใช้แผนพัฒนาซึ่งรัฐบาลได้เน้นการพัฒนาบ้านโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานเป็นสำคัญ ทุนจากเขตรอบ ๆ จังหวัดเชียงใหม่ได้มีการโยกย้ายเข้าสู่จังหวัดเชียงใหม่อย่างต่อเนื่อง ทำให้จังหวัดเชียงใหม่เติบโตขึ้นเป็นเมืองหลักของภาคเหนือตอนบนโดยตัวเองตลอดมา ในที่นี้จะโดยยกกรณีศึกษาการโยกย้ายทุนของตระกูลต่าง ๆ ในภาคเหนือ ดังนี้

ก. ตระกูลจันทรวีโรจน์

ทุนชั้นต้นของตระกูลจันทรวีโรจน์มาจากการดำเนินกิจการป่าไม้ในเขตจังหวัดลำปาง เชียงราย พะเยาและแม่ฮ่องสอน ในรุ่นอายุที่หนึ่งและสองของตระกูลคือ หม่อมจันโองและหม่อมตาอู(พนาสีทธี จันทรวีโรจน์) โดยมีฐานการดำเนินกิจการอยู่ในจังหวัดลำปาง แต่ในรุ่นอายุที่สาม คือ บทร ธิดาของหม่อมตาอู ได้ใช้ทุนขยายเครือข่ายกิจการออกไปกว้างขวางยิ่งขึ้น กิจการที่ดำเนินการส่วนใหญ่เป็นกิจการป่าไม้ เหมืองแร่ และรับเหมาก่อสร้าง แม้ว่าพื้นที่ของงานเหล่านี้จะครอบคลุมไปในทุกจังหวัดของภาคเหนือ แต่ฐานของแต่ละกิจการก็ได้รวมศูนย์อยู่ภายในจังหวัดเชียงใหม่ เช่น บริษัท สหพนาสีทธีฯ ดำเนินกิจการป่าไม้และโรงเลื่อย บริษัท อี๊กโซติกไซแอมฯ ผลิตเฟอร์นิเจอร์ บริษัท เย็นศิระฯ และบริษัทพนาวุฒิชัย ดำเนินกิจการป่าไม้เป็นต้น (ดูภาคผนวก ง(๘))

นอกจากฐานการดำเนินงานธุรกิจในจังหวัดเชียงใหม่แล้ว ตระกูลนี้ยังมีฐานการดำเนินงานอยู่ในกรุงเทพฯ อีกด้วย ทั้งนี้เพราะลักษณะของกิจการท่องเที่ยวและมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการทั้งในระดับจังหวัดและประเทศ เช่น การประมุลรับเหมาทำไม้สักกับองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ งานรับเหมาขายวัสดุก่อสร้างแก่บริษัทต่างถิ่นที่มาก่อสร้างโครงการขนาดใหญ่ของรัฐบาลในระยะแผนพัฒนาฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - ๒๕๐๘) (หนังสืองานศพ นายบุญเทียม จันทรวีโรจน์ ๒๕๒๕)

นอกเหนือจากการสร้างฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจแล้ว คนในตระกูลจันทรวีโรจน์ยังได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองระดับประเทศ เช่น นายนิรันดร์ จันทรวีโรจน์ (บุตรของหมองคำอู) ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดแมฮ่องสอนในช่วงก่อนการรัฐประหาร พ.ศ. ๒๕๐๑

อย่างไรก็ตามกิจการของตระกูลจันทรวีโรจน์ในรุ่นอายุที่สาม ก็ได้แยกกันประกอบตามความสนใจของแต่ละบุคคล แมว่าจะยังคงอยู่ในสายของธุรกิจป่าไม้ เหมืองแร่และรับเหมาก่อสร้าง แต่แต่ละคนก็แยกกันทำ มีลักษณะรวมกันในกลุ่มน้อยลง ต่อมาในระยะหลังบางคนในตระกูลก็แยกออกไปประกอบกิจการนอกสายเดิม เช่น บริษัทอันนีเซียเชียงใหม่ จำกัด ซึ่งเป็นกิจการแหล่งสถานเริงรมย์ที่ใหญ่ที่สุดในเชียงใหม่

ข. ตระกูลวงศ์วรรณ

ต้นตระกูลวงศ์วรรณเคิบโตมาจากกิจการป่าไม้ในระยะต้น จนกระทั่งเมื่อมั่นคงแล้วจึงได้เริ่มขยายทุนเข้ามาในกิจการยาสูบ ในระยะหลัง พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมาได้ขยายและจัดตั้งโรงพยาบาลทั่วทั้งภาคเหนือคือในจังหวัดแพร่ เชียงราย เชียงใหม่และลำพูน มีบุคคลในรุ่นอายุที่สองคือนายณรงค์ วงศ์วรรณ และนายสังวาลย์ วงศ์วรรณ เป็นบุคคลสำคัญที่สืบทอดกิจการต่อจากนายแสน วงศ์วรรณ ผู้เป็นพ่อ

กิจการยาสูบของตระกูลนี้ทำในนามของบริษัท เทพวงศ์ จำกัด ซึ่งเคิบโตขึ้นมาจนกระทั่งเป็นบริษัทผู้ส่งออกใบยาเวอร์จิเนียที่ใหญ่ที่สุดของประเทศ คือส่งออกเป็นปริมาณ

ร้อยละ ๔๐ - ๔๕ ของปริมาณส่งออกทั้งหมดของประเทศในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๒๓ บริษัทผู้ค้าของบริษัทเพวงศำ เป็นบริษัทข้ามชาติที่เป็นบริษัทแรก ๆ ที่รับซื้อใบยาสูบจากประเทศไทยเมื่อเริ่มมีการส่งออก คือ บริษัท Transcontinental Leaf Tobacco บริษัทนี้ร่วมกับบริษัท เพวงศำ จำกัด ร่วมทุนกันจัดตั้งโรงอบใบยา (redry) ขนาดใหญ่ขึ้น ใช้ชื่อบริษัท Siam Tobacco Exporter Corporation (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๒๓:๓-๓๔๕ - ๓-๓๔๖) สำนักงานใหญ่ของบริษัท เพวงศำและบริษัท Siam Tobacco Exporter Corporation ทางก็เปิดดำเนินการอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นศูนย์กลางการเพาะปลูกและอบใบยาสูบในภาคเหนือ (ภูมิภาคผนวก ง (๑๐))

อนึ่ง ตระกูลวงศ์วรณยังเป็นที่รู้จักกันดีในจังหวัดเชียงใหม่ที่ไคพยายามเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองระดับประเทศและประสบความสำเร็จดี ดังเช่นนายผจญ ผาทอง ใ้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแพร่ ไม่สังกัดพรรคใดในปี พ.ศ. ๒๕๑๑ และนายวงศ์วงศ์วรณ ใ้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดแพร่ ไม่สังกัดพรรคใดในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ จนต่อมาไ้ได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร จึงนับไ้ว่าเป็นตัวแทนของกลุ่มพ่อค้าท้องถิ่นที่สามารถไปมีบทบาทในการเมืองในระดับประเทศไ้ในระยะปัจจุบัน

ค. ตระกูลสภา

การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจภายใต้แผนพัฒนาแห่งชาติ และแผนพัฒนาภาคเหนือ โดยเฉพาะในระยะแรกที่รัฐยังไม่พร้อมที่จะทำเองนั้น ส่วนใหญ่เป็นการประมูลว่าจ้างผู้รับเหมาเอกชน ซึ่งส่วนใหญ่ก็มักเป็นบริษัทจากส่วนกลางหรือบริษัทต่างชาติ เพราะมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้มีอำนาจทางการเมืองและข้าราชการระดับสูง ดังจะเห็นไ้จากการก่อสร้างทางหลวงสายเหนือในช่วง พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๑๔ บริษัทที่รับเหมาไ้แก่บริษัท เวียนนิน่า, บริษัท เมาคาชา, บริษัท เบสเอนจิเนียร์ง่า, ห้างานพงศ์พานิช, บริษัท เอื้อวิทยาพานิชฯ เหล่านี้เป็นต้น บริษัทท้องถิ่นที่เริ่มเข้ามารวมในวงการค้าก่อสร้างทางหลวงคือ บริษัท พนาสิทท์ก่อสร้างฯ ของตระกูลจันทร์วิโรจน์ ส่วนตระกูลสภาในระยะแรกยังไม่สามารถประมูลงานด้วยตัวเองไ้ จึงต้องใช้วิธีรับชวงงานบางส่วนต่อจากบริษัทที่มีผลงานและประมูลไ้

และต่อมาได้ขอประมวญงานในนามของบริษัทที่เคยมีผลงานมาก่อน(นิกรณ จันทรวิโรจน์, สัมภาษณ์) จนกระทั่งเมื่อมีประสบการณ์มากและมีทุนพอจึงได้ตั้งบริษัทของตนเองขึ้นมาคือ บริษัท เชียงใหม่เอเซีย จำกัด เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ และเป็นบริษัทที่รับงานสร้างทางในเขตก่อสร้างกบองกำลังของคอมมิวนิสต์กิจการสามารถขยายตัวอย่างรวดเร็ว และตั้งบริษัทในเครือขึ้นมาอีกหลายบริษัท ทำการรับเหมางานและโครงการใหญ่ ๆ หลายชิ้นของรัฐบาลในภาคเหนือ

ตระกูลสุภา เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของตระกูลที่โยกย้ายมาจากอำเภอเงิน จังหวัดลำปาง มาสร้างรากฐานจากการรับเหมาก่อสร้างในระยะแรกของการพัฒนาตามแผนฯ ช่วงที่มีการสร้างทางหลวงแผ่นดินเป็นจำนวนมาก และมาสร้างฐานที่เชียงใหม่เช่นเดียวกันกับตระกูลอื่น ๆ เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๒๒ คนในตระกูลส่วนหนึ่งได้แยกตัวออกมาตั้งบริษัทใหม่นอกเครือ คือ บริษัทเชียงใหม่คอนสตรัคชั่น จำกัด แต่ก็ยังคงดำเนินธุรกิจรับเหมาก่อสร้างอยู่เช่นเดิม

สินทรัพย์รวมของกิจการของตระกูลสุภาในปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ประมาณไม่ต่ำกว่า ๓๕๐ ล้านบาท(ทะเบียนพาณิชย์เชียงใหม่ บจ.ช.ม.๒๙๘, บอจ.ช.ม.๓๕)

สรุป

เป้าหมายร่วมกันของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ และแผนพัฒนาภาคเหนือ(พ.ศ. ๒๕๐๙ - ๒๕๑๔) คือ การพัฒนาโครงสร้างเศรษฐกิจพื้นฐานในภาคเหนือ โดยคาดว่าจะเป็นที่ฐานให้แกการพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม แต่เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนโดยภาคเอกชนและการลงทุนจากต่างประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมในกรุงเทพฯจึงเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งมีอัตราความเจริญสาขอุตสาหกรรมล้าหน้าอัตราความเจริญสาขอุตสาหกรรมในภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ อุตสาหกรรมในกรุงเทพฯและส่วนกลางสามารถผลิตสินค้าทดแทนการนำเข้าได้ในที่สุดและระบายสินค้าออกสู่ภูมิภาค ภูมิภาคจึงกลายเป็นตลาดภายในรองรับสินค้าเหล่านี้ ในขณะที่การผลิตของภูมิภาคส่วนใหญ่ยังคงเป็นการผลิตในภาคเกษตรกรรม ดังนั้นกรุงเทพฯกับภูมิภาคจึงมีความแตกต่างกันทาง เศรษฐกิจจนกระทั่งรัฐบาลต้องปรับกลยุทธ์การพัฒนาขึ้นมาเน้น

การกระจายรายได้ เพื่อให้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรเพื่อพัฒนากระจายออกไปได้ทั่วถึง ในระดับภูมิภาค รัฐบาลได้หันกลับมาศึกษาและวางแผนพัฒนาภาคอีกครั้งและกำหนดเมืองหลักสำหรับการพัฒนาแต่ละภาค

ผลของการพัฒนาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ทุนท้องถิ่นขยายตัวออกไปเช่นกัน แต่ก็มีแนวทางการขยายตัวจำกัดอยู่ในทุนการค้าและทุนเงินกู้ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของขนาดการลงทุนและประเภทของกิจการที่หลากหลายยิ่งขึ้นตามลักษณะการขยายตัวของเมืองและชุมชน ทั้งนี้เพราะทุนอุตสาหกรรมและทุนการเงินจากส่วนกลางได้แทรกแซงเข้าครอบครองตลาดสินค้าภาคเหนือไว้แล้ว และนโยบายการส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาลสำหรับการลงทุนอุตสาหกรรมในท้องถิ่นก็ยังไม่ชัดเจน ภูมิภาคจึงไม่สามารถแข่งขันกับการขยายตัวของทุนการค้าจากกรุงเทพฯและส่วนกลางได้ และเนื่องจากทุนการเงินจากกรุงเทพฯมีขนาดใหญ่กว่าทุนเงินกู้ในท้องถิ่นมาก จึงสามารถแทรกแซงเข้ามาอยู่ในระบบเศรษฐกิจภาคเหนือได้อย่างรวดเร็วและมั่นคง ทุนเงินกู้ท้องถิ่นบางส่วนได้อาศัยรูปแบบบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ดำเนินการต่อไป และมีบางส่วนออกไปอยู่นอกกระแสมสถาบันการเงินซึ่งไม่อาจตรวจสอบได้ และก็มีบางส่วนที่ถูกนำไปใช้เพื่อการดำเนินธุรกิจใหม่ ๆ ออกไป จากที่กล่าวมาทั้งหมด ทุนท้องถิ่นจึงไม่มีโอกาสที่จะพัฒนาไปจากทุนการค้าและทุนเงินกู้ที่รวมเท่าที่ไม่อาจเป็นอิสระจากทุนการเงินและทุนอุตสาหกรรมจากส่วนกลาง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย